

onze Weidevogels

A stylized white silhouette of a bird in flight, positioned between the words 'onze' and 'Weidevogels' in the main title.

**Jonge boerin zoekt
verdienmodel beheer**

**Weidevogels gebaat bij
vangen steenmarters**

**Het samenspel
van vrijwilliger
en boer**

Meer weten? Kijk voor meer informatie op onze website.

www.robor-nature.eu
+31 (0) 547 292 090

De Faunadrone

De Faunadrone is zeer efficiënt doordat de drone simpelweg aan een mobiele app doorgeeft waar de weidevogelnesten zijn.

Hardware

De Faunadrone is door 1 persoon te bedienen. Het is compact zodat alles in één koffer past. Alle accu's zijn op te laden in de koffer. De drone is handzaam, licht van gewicht, compleet en gebruiksklaar. Alles draait op de Mavic 3 accu, dus ook de remote en een ultrabright tweede scherm hoeven niet afzonderlijk opgeladen te worden. Er worden standaard 6 accu's meegeleverd met een totale vliegtijd tot 4 uur. Evenals een hoge kwaliteit statief voor eenvoudige bediening van de software, drone en camera's in het veld.

Software

De Faunadrone komt met speciaal voor deze toepassing ontwikkelde software "Fauna Detect". Deze software maakt het zoeken van weidevogelnesten en/of reekalfjes heel efficiënt en eenvoudig. De software maakt binnen enkele seconden een vluchtplan. Posities van nesten worden opgeslagen in de Fauna Detect app. Een tweede app genaamd "Spot Finder" is beschikbaar met overzicht van hotspot locaties (nesten) met foto's. Er is ook een koppeling mogelijk met andere apps zoals de boerenlandvogel-monitor, Google-maps of Telegram. De app geeft tevens een overzicht van het aantal bevlogen hectares en loggen van de vlucht. De Fauna Detect software komt met 3 jaar support en recht op updates van de doorontwikkeling.

VOORWOORD

Blijven veranderen, blijven genieten

Voor u ligt een extra dik nummer van het magazine 'onze Weidevogels'. Of 'onze Akkervogels'. Want het is letterlijk maar van welke kant je het bekijkt! Het is inmiddels de derde jaargang van ons project. Ontstaan vanuit passie voor weidevogels en de liefde voor de boer en natuur. Aangemoedigd door veel positieve reacties van boeren, vrijwilligers en instanties.

Steeds vaker kregen we de vraag of we ook aandacht konden besteden aan akkervogels. Ook zij horen bij onze boeren en hebben het moeilijk. Die handschoen hebben we opgepakt. Het afgelopen jaar hebben we al een paar mooie verhalen gebracht over de patrijs en ook akkerbouwers in beeld gebracht. Nu gaan we nog een stap verder waardoor het een

superdik dubbelmagazine is geworden met kennis en inspiratie over alle boerenlandvogels. Zo bieden we dus kennis en inspiratie die alle boeren in de praktijk kunnen gebruiken.

Eigenlijk passen we ons aan zoals ook de weidevogels dit doen. Zo zoekt de kievit tegenwoordig vaak zijn toevlucht op maïsperven. Is het dan een weidevogel of een akkervogel? Of een boerenlandvogel? De term boerenlandvogel hoor je steeds vaker en was ook voor ons een optie. Maar we doen het eerst zo: een 'omkeernummer' weide- en akkervogels. We zijn benieuwd naar uw reacties!

In dit nummer veel aandacht voor de rol van de vrijwilligers. Hun inzet is belangrijk. Een helpende hand met kennis die in drukke tijden helpt om nesten te lokaliseren en helpt om nesten te beschermen en kuikens vliegvlug te krijgen. Niet zelden groeit een samenwerking uit tot een vriendschap tussen boer en vrijwilliger.

Vrijwilligers lezen ons magazine graag zo bleek uit veel aanvragen. Daarom is er nu ook een abonnement om de twee magazines per jaar te ontvangen. Op onze website www.onzeweidevogels.nl kunt u het aanvragen.

Uitdagingen genoeg voor de agrarische sector. Het nieuwe GLB en de combinatie met de beheersregelingen lijken boeren met de natuur er niet makkelijker op te maken; het is complex. Daarom is het juist belangrijk wel te blijven genieten van alle vogels en hun geluiden op onze weilanden en akkers. Ze verdienen onze aandacht.

Met energieke groet,
Gijs Gjaltema, JEEN communicatie

Ook namens Robert Ellenkamp en Mark Oude Luttikhuis van Agrio.
Initiatiefnemers van onze Weidevogels

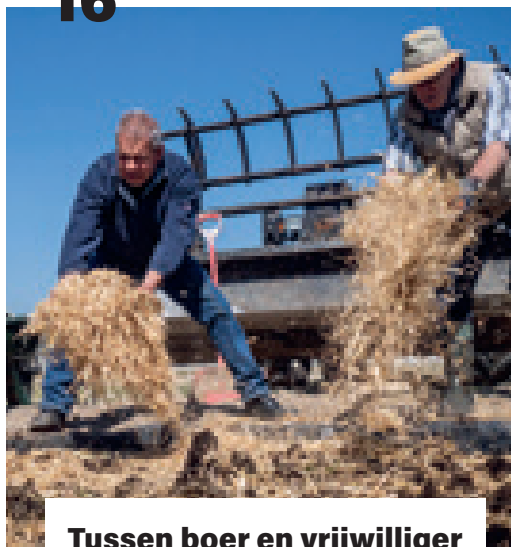
06

Jonge boerin zoekt verdienmodel beheer

Boerin Wieke Marije Bakker heeft een passie voor weidevogels en agrarisch natuurbeheer, maar ze vindt dat het wel haalbaar en betaalbaar moet blijven.

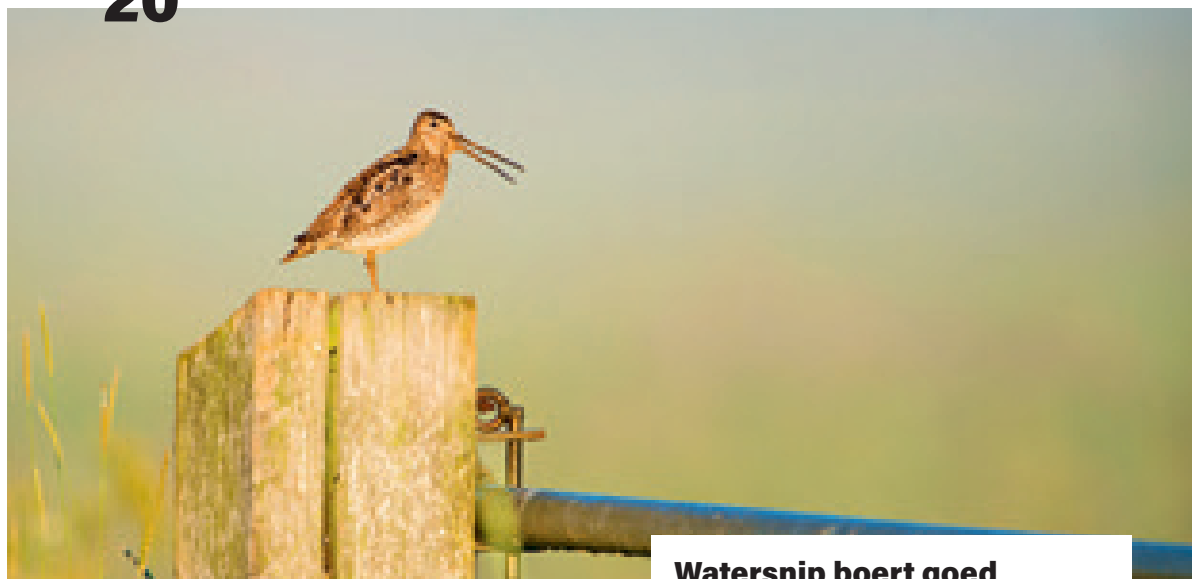
16

Tussen boer en vrijwilliger

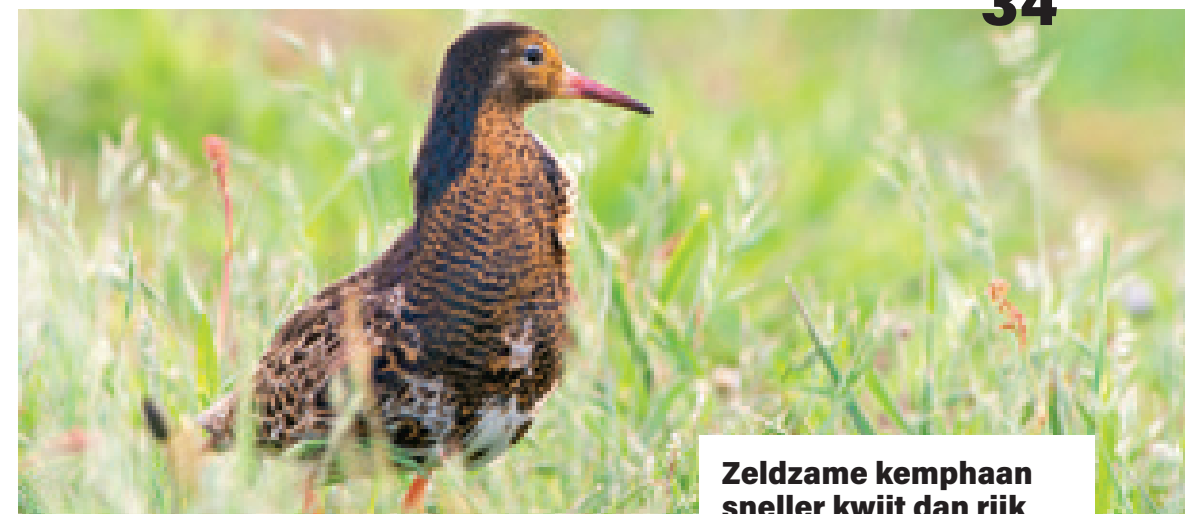
Als boer kun je een beroep doen op vrijwilligers voor ondersteuning bij weidevogelbescherming. Tips over hoe je goed met elkaar omgaat.

20

Watersnip boert goed

Het gaat relatief goed met de watersnip in Nederland. De soort groeit in aantal in enkele weidevogelreservaten en gebieden.

34

Zeldzame kemphaan sneller kwijt dan rijk

De kemphaan: als broedvogel bijna uit Nederland verdwenen, maar soms zorgt hij voor verrassingen.

22

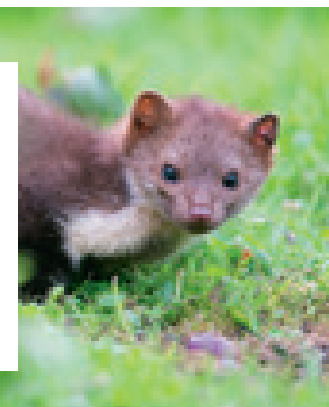
Onderzoek naar doorwaadbaarheid gras voor weidevogels

Het is essentieel dat vegetatie voldoende doorwaadbaar is zodat weidevogels bij voedsel én beschutting kunnen komen.

28

Weidevogels gebaat bij vangen steenmarters

In Fryslân en Groningen worden steenmarters weggevangen om de weidevogel te beschermen.

EN VERDER

Column Weidevogelman: Beter kuikenland met winterweiden	13
Column: Weidevogels de dupe van nieuw GLB	27
Bijzondere vogelkijkhutten	32

EN VERDER IN ONZE AKKERVOGEL

'Wees niet bang voor ruigte op en rond je akkers'	04
Voedselveldjes en vogelakkers	10
Gele kwikstaart dol op akkerbouwgebied	12

'Ik geniet elk jaar van de vogelgeluiden in het land'

Boerin Wieke Marije Bakker heeft een passie voor weidevogels en agrarisch natuurbeheer, maar ze vindt dat het wel haalbaar en betaalbaar moet blijven. Die betaalbaarheid stoort haar. „In het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer zit nog absoluut geen verdienmodel en veel wetgeving voor milieu en verdienmodellen stuurt richting efficiëntie.”

Tekst: Sandra Wilgenhof

Beeld: Ellen Meinen, Wieke Marije Bakker

Wieke Marije Bakker (24) weet niet beter of het beheren van natuur hoort bij het Friese melkveebedrijf in Ginnum. „Mijn vader liet dertig jaar geleden al wat gras staan, zodat de nesten van weidevogels gespaard bleven.” Dat soort natuurbeheer was toen nog niet gangbaar of vanzelfsprekend. „Ze verklaarden hem voor gek. Waarom laat je dat mooie gras staan? Daar kun je goed van melken. Maar je kunt toch niet je maaiër in het gras zetten waar allemaal grutto's zitten te broeden? Ik zou daar nu ook de tranen van in mijn ogen krijgen als ik dat zou moeten doen.”

Die liefde van de familie voor dieren, groot en

klein, is overal op het erf te zien. Er lopen en vliegen meerdere diersoorten rond. Van eenden tot een hond, jonge katten, duiven en drie emoes die naast de oprit naar het melkveebedrijf hun optrekje hebben. „Ik hou er niet van als het stil is op het erf of in het land. Ik vind het dan ook prachtig als ik hoor dat de eerste weidevogels weer zijn aangekomen op onze weilanden.”

Terugkomende grutto's

En stil is het zeker niet. Ontzettend veel grutto's vinden jaarlijks hun weg terug naar het melkveebedrijf van Wieke Marije en haar ouders. „Ik heb daar zo'n respect voor dat ze na zo'n lange reis vanuit Afrika elk jaar weer terugkomen naar onze Friese gronden.” De boerin weet dat veel grutto's vaste klant zijn op de 158 hectare die de familie in beheer heeft omdat veel vogels die terugkomen geringd zijn.

De grutto's voelen zich op hun gemak bij de familie. „Soms lopen ze gewoon bij ons over het terras”, vertelt ze terwijl ze in haar telefoon zoekt naar een filmpje. En inderdaad. Een grutto scharrelt in het filmpje rustig over het terras en probeert her en der een brokje van de katten mee te pikken.

Vaste mest belangrijk

Bijna alle maatregelen die men kan bedenken voor het ondersteunen van weidevogels zijn te vinden op het melkveebedrijf van de familie Bakker. Uitgesteld maaien, rustpercelen, legselbeheer, vaste mest op percelen en meerdere plasdras-gebiedjes. „We hebben vier pompen en zetten de greppels open of dicht om meer of minder water op het land te laten lopen.” Dat waterbeheer doet Wieke Marije samen met haar vader Jelte. „Elk jaar verzinnen we wel iets anders of doen we het net even anders dan het jaar ervoor.”

Vaste mest is volgens Bakker belangrijk voor het weidevogelbeheer. „Die vaste mest trekt de vogels. Daarnaast is het goed voor het bodemleven en de hoeveelheid insecten op en onder ►

Met zelfgekochte wildcamera's houdt Wieke Marije Bakker in de gaten welke (on)gewenste dieren er op de percelen rondlopen

Weidevogelman

TIP

Zet gedurende het seizoen een greppel onder water. Hiermee creëer je een snackbar voor weidevogels.

De vaste mest van het melkveebedrijf is zeer geschikt voor de percelen met weidevogels.

het land." Jaarlijks hebben ze van het eigen melkveebedrijf 300 ton vaste mest om uit te rijden. „We hebben een redelijk grote afkalfstal waarin we stro gebruiken. Daarnaast staat al ons jongvee tot zes maanden op stro. Omdat we fanatiek zijn met fokkerij houden we al ons vrouwelijke jongvee aan." Ook kan de familie vaste mest ophalen bij paardenhouders uit de buurt.

Beheergras hakselen

Door het uitgesteld maaien neemt de kwaliteit van het gras, en daarmee het ruwvoer voor de koeien, af. Veel boeren voeren dat beheergras dan ook af of verkopen het als paardenhooi. Omdat familie Bakker vrij veel beheergras heeft, proberen ze dat alsnog in te zetten bij hun eigen melkkoeien. Dat doen ze door het beheergras in de ochtend te maaien en direct daarna te laten hakselen. Het gras wordt daarna in een lasagnekuil gereden. „Onderop hebben we eerste of tweede snede kuilgras van goeie kwaliteit. Daarbovenop komt het beheergras.

Doordat het gehakseld is, scheelt dat al met de verdichting van de kuil. Tot slot komt er nog een laag eiwitrijk gras overheen, vaak najaarsgras. Dat gras is zwaar waardoor het beheergras extra wordt aangedrukt."

Steenmarter

Net zoals bij vele andere weidevogelliefhebbers is predatie een doorn in het oog. Zo ook voor Bakker. „Er loopt hier van alles. Ik houd dat in de gaten met zes camera's die ik verspreid over de gronden neerzet. Vooral de steenmarter is een probleem. Er zijn al een aantal gebieden waar je de steenmarter mag beheren. Dat is goed want weidevogels en predatoren gaan gewoon niet samen. Het is alleen in het voorjaar lastig als je last hebt van de steenmarters en ze niet in de beheergebieden zitten waar je mag wegvangen. Op die momenten zou het beter zijn als er sneller een ontheffing verkregen kan worden."

De liefde voor natuurbeheer straalt van de jonge boerin af, maar dat relativeert ze ook gelijk. „We moeten ook gewoon onze rekeningen kunnen blijven betalen. We hebben in 2018 een nieuwe stal gebouwd voor onze 250 melkkoeien om het welzijn te verbeteren. Die investering moeten we wel zien terug te verdienen." Bakker is dan ook absoluut niet tevreden over hoe natuurbeheer nu betaald wordt. „Het is gewoon geen verdien-

model; het blijft een vergoeding. Dat terwijl wij ons bedrijf wel volledig ingericht hebben op natuurbeheer."

Weidevogels horen bij Friesland

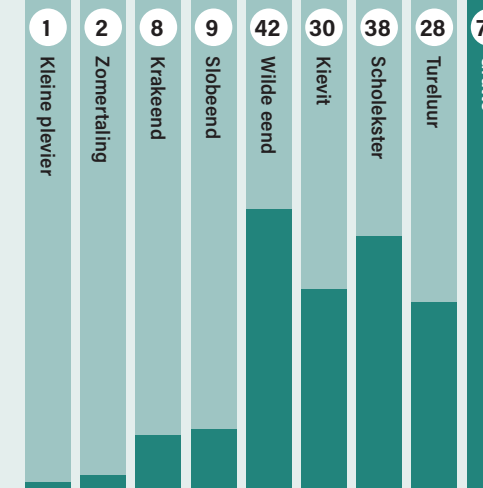
Bakker ziet dat boeren vanuit de markt worden gestimuleerd om efficiënter, en daarmee vaak intensiever, met hun land om te gaan. „Kijk maar naar de focus van FrieslandCampina op de uitstoot van CO2. Met ons extensieve beheer kunnen we niet gemakkelijk aan die doelstellingen voldoen. Terwijl die CO2-compensatie wel flink betaald wordt. Wij doen aan weidevogelbeheer omdat we passie hebben voor de vogels. Ik voel me er verantwoordelijk voor dat we voor de weidevogels zorgen. Die weidevogels horen immers bij het landschap van Friesland net zoals olifanten horen bij het landschap van Afrika."

Betaal per grutto

Volgens Bakker zou je als boer betaald moeten worden voor het aantal weidevogels die op jouw gronden broeden. Maar is dat dan niet zuur als die grutto net op de gronden van je buurman gaat broeden? De melkveehouder haalt haar schouders op. „Dan heb je waarschijnlijk het beheer op je eigen gronden nog niet optimaal. Als je het goed doet komen de vogels echt wel."

Vanuit het Agrarisch Natuur- en

Aantallen en vogelsoorten in 2022 op gronden van fam. Bakker

Landschapsbeheer zou de focus volgens Bakker ook meer moeten liggen op de resultaten in plaats van op de minimale eisen. „Voor plasdras moet je minimaal 5 centimeter water op een bepaalde oppervlakte land hebben staan. Als dat net niet overal het geval is, kan je al gekort worden. We hebben een keer controle gehad en toen hadden we op sommige plekken net te weinig." Gevolg daarvan was dat de familie niet de volledige vergoeding kreeg. „Dat klopt toch niet als je kijkt naar onze resultaten! Waarom gaan ze over zoiets moeilijk doen terwijl het gewoon goed gaat met de vogels hier? Onze aantallen blijven gelijk of stijgen zelfs iets." Dat je dan alsnog gekort wordt, is voor de melkveehouder dan ook niet te begrijpen.

Vogelsafari

Bakker schat dat er eigenlijk zo'n 10 procent boven op de huidige melkprijs zou moeten komen om natuurbeheer ook daadwer-

Maatschap Bakker

Wieke Marije Bakker (24) runt samen met haar ouders Jelte (54) en Thea (53) een melkveebedrijf met 250 melkkoeien en bijbehorend jongvee in het Friese Ginnum. Wieke Marije zit nu een paar jaar met haar ouders in maatschap en is voornemens het melkveebedrijf in de toekomst over te nemen.

Het bedrijf heeft 158 hectare land in gebruik waarvan 61 hectare in eigendom. 30 hectare van de 158 is natuurland dat de familie huurt van de natuurvereniging It Fryske Gea. Van die 158 hectare is 21 hectare uitgestelde maaidatum, 52 hectare legselbeheer, 2,5 hectare kruidenrijk, 3 hectare vogelakker, 7 hectare verhoogd waterpeil en 10 hectare maïs.

Download de teelthandleiding: barenbrug.nl/teelthandleidingen

Biodiversiteit met behoud van voederwaarde

NutriHerb

- Gegarandeerde kwaliteit door gecertificeerde zaden.
- Acht verschillende voederkruiden in combinatie met gras.
- Met Engels raaigras voor een extra hoge voederwaarde of rietzwenk voor meer opbrengst.
- Geschikt voor maaien en beweiden.
- Uitstekende opname door melkvee.

Ga voor verkoopadressen naar: barenbrug.nl/veehouderij

Bestel NutriHerb met korting op www.1001ha.nl

BARENBRUG

Deskundig advies

- Weidemengsels, klavers en kruiden
- Mengsels voor groenbemesting
- Mengsels voor akkerranden

Hét adres voor:

BIOLOGISCH ZAAIZAAD

Bel Pim Clotscher voor meer info: 06-83521185

Lantie 1a, Vessem www.neutkens.nl
0497-59 17 94 info@neutkens.nl

Scholingsaanbod toekomstbestendige landbouw

Verken jouw bedrijfsmogelijkheden op het gebied van:

- Natuurinclusief ondernemen
- Precisie landbouw
- Stikstof

Meld je aan voor praktijkgerichte masterclasses, cursussen of trainingen via has.nl/toekomstlandbouw

kelijk financieel interessant te maken. Dat ziet ze niet zo snel gebeuren. Vandaar dat ze nadenkt over hoe ze op een andere manier geld kan verdienen aan het natuurbeheer dat ze uitvoeren. „Ik zou heel graag een vogelkijkhut in het land willen zetten die mensen dan kunnen huren. Daarnaast wil ik een soort kenniscentrum inrichten zodat men alles kan leren over weidevogels.”

Ook zit ze te denken aan een soort vogelsafari's. „We ontvangen nu ook wel eens klassen die we dan vertellen over het natuurbeheer dat we uitvoeren. Daarna nemen we ze mee het land in. Ze moeten dan goed achterelkaar aanlopen zodat ze niet op de kuikens gaan staan, want die lopen dan in grote getalen in het land. Als we in het land geweest zijn, worden ze met de huifkar weer teruggebracht naar de boerderij.” De jonge boerin licht op als ze vertelt over haar plannen en ideeën. „Het lijkt me ook heel mooi om een eigen product, bijvoorbeeld kaas, te laten maken en dan zelf weer te verkopen in een boerderijwinkel of automaat. Op die manier zou je ook een plus kunnen verdienen voor het natuurbeheer.”

Afstuderen

Plannen genoeg dus, maar eerst ook nog even de focus op het afronden van haar studie Agrarisch Ondernemerschap Dier- en Veehouderij aan de Aeres Hogeschool in Dronten. Ze zit in het laatste jaar wat betekent dat ze stage loopt en bezig is met haar scriptie.

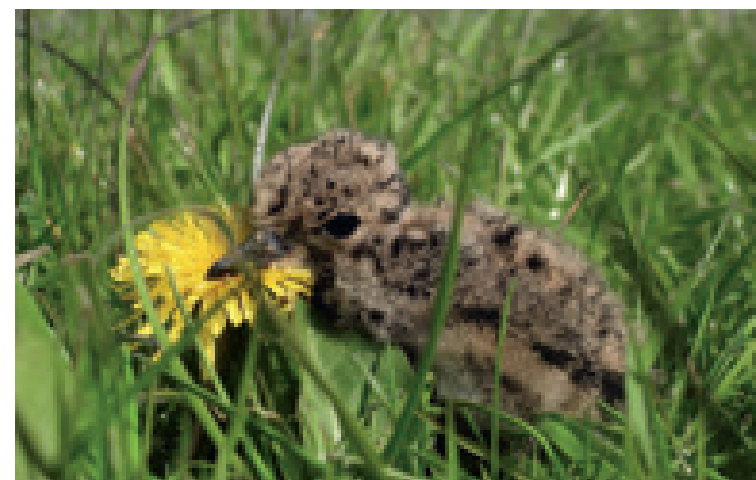
Ook in haar studie schemert de passie voor agrarisch natuurbeheer door. Zo loopt ze stage bij Natuurmonumenten en gaat haar scriptie over de waterecologie in agrarisch gebied. „Medestudenten keken me wel een beetje vreemd aan toen ik vertelde over mijn stageadres. Toch vind ik het heel interessant hoe je natuur op een haalbare én betaalbare manier kan inpassen.” Aandacht voor natuurbeheer is er steeds meer in het onderwijs ziet Bakker. „Onze school heeft sinds kort een minor over agrarisch natuurbeheer en we hebben ook een tentamen gehad over weidevogels.” Jonge boeren die nadenken over natuurbeheer raadt ze aan om vooral een keer mee te gaan met een boer die al een passie heeft voor natuurbeheer. „Dan kun je echt zien waar je het voor doet en wat zij bereikt hebben met het natuurbeheer. Maar je moet ook een passie hebben voor vogels en natuurbeheer. Passie kun je niet leren, dat moet van binnenuit komen.” ◀

De grutto's komen graag terug bij de familie Bakker. Sommige zijn vaste klant en komen elk jaar terug.

Wieke Marije houdt de gruttonesten in de gaten om te controleren of alles goed gaat.

Wieke Marije Bakker: „Het is toch prachtig om de kuikens te zien in het voorjaar!”

Beter kuikenland met winterweiden

Nog tot eind november liepen vorig jaar de koeien buiten te weiden in dik gras. Rond het weekend van 12 en 13 november werd er zelfs nog veel gras gemaaid en ingekuuld. Ongekend, hoe het gras in het zachte najaar een enorme inhaalslag maakte na de droge zomer. Mijn neef De Weideman geeft veehouders in het najaar tips om met de koeien dagelijks een vers perceel te pakken en zo over alle percelen te roteren om het gras zo mogelijk niet langer dan 10 centimeter de winter in te laten gaan. En met de pinken zo lang mogelijk door te weiden. Dat kan vaak nog tot eind november en soms december. Die 10 centimeter wordt op veel plekken een hele toer om te halen, zo zag ik om me heen.

Wie de maaier vooraan
heeft staan
kan kansen benutten

Dat brengt mij bij het kruidenrijke grasland en grasland met rustperiodes voor weidevogels en kuikens. Je kunt in de winter al voorsorteren op een voorjaar waarin dit grasland met de wat latere maaidata veel langer een open stand heeft en uiteindelijk geen veel te zwaar gewas oplevert als je het maait.

Uit proeven, waarbij het gras superkort werd afgemaaid aan het begin van de winter, blijkt dat de kruiden daar in het voorjaar van profiteren. Het gewas kwam veel later op gang en bleef langer doorwaadbaar in mei; het bracht een duidelijk minder zware snede bij het maaien. Dat is gunstig voor boer en weidevogelkuikens! Maaien in de winter is alleen nog mogelijk na een paar dagen vorst. Wie scherp is en de maaimachine vooraan in de schuur heeft staan, kan dit soort kansen in het najaar of voorjaar proberen te grijpen.

Voor weiden met een koppel schapen heb je geen vorst nodig; dat kan de hele winter door. Als je een flink koppel geregeld kunt krijgen, weid daarmee dan eens je kuikenpercelen flink kort. Is maaien of weiden in de winter niet gelukt, dan zijn er in maart en april nog goede kansen om met de koeien een perceel voor te weiden.

Weidevogelman

Samen
voor succesvol
weidevogelbeheer

#Jagersdoenmeer

Jagers
vereniging

Bedrijfskenmerken

VOF Boerderij de Verwondering
Goudriaan, Zuid-Holland

110 melkkoeien
63 hectare grond (verdeeld over twee locaties)
+/- 1.000.000 kg melk per jaar

Jan Vonk: **“Ik wil goed zorgen voor dit stukje aarde”**

Jan en Hermineke Vonk.

Toen melkveehouder Jan Vonk (50) uit het Zuid-Hollandse Goudriaan de oproep van FrieslandCampina zag om 'Ambassadeur van het platteland' te worden, voelde hij zich direct aangesproken. "Doordat onze percelen ver doorlopen is onze boerderij zichtbaar voor heel het dorp: iedereen kan op ons land kijken. Daarbij zijn we al heel ons leven lid van FrieslandCampina en maken we bewuste keuzes in onze manier van boeren. Ik dacht: als iemand het hier in het dorp moet doen, ben ik het."

Zorg dragen voor de aarde hoort bij boer zijn, vindt Jan. "Je leeft midden in de natuur en ik ben ervan overtuigd dat iedereen wat kan bijdragen." Een gedachtegang die aansluit bij het ambassadeursprogramma van zuivelverwerker FrieslandCampina dat aandacht geeft aan inspanningen voor natuur en landschap. Jan is ook aangesloten bij de bijzondere melkstroom 'On the Way to Planet Proof', wat inhoudt dat zijn boerderij goed scoort op thema's zoals diergezondheid, biodiversiteit en klimaat. "Je maakt een keuze in de manier waarop je boer bent, bijvoorbeeld door aan weidegang te doen, bomen te planten en oud grasland te hebben. Bij die manier van boeren voel ik mij thuis. Ik ben niet iemand die gaat voor de hoogste productie of opbrengsten, maar voor melk produceren in harmonie met de natuur. Ik wil goed zorgen voor dit stukje aarde en daar horen weidevogels ook bij."

Weidevogels

Jan probeert zijn bedrijfsvoering aan te passen aan weidevogels. "Dit doen we onder andere

PARTNERARTIKEL

door het toepassen van een uitgestelde maaidatum en weiden op percelen waar weidevogels zitten. Met het weiden starten we vroeg en dat gaat goed: de grutto's en kuikens lopen gewoon tussen de koeien door. Vorig jaar hadden we nesten van scholeksters, kieviten, grutto's en die zijn ook allemaal uitgekomen. Door het aanleggen van een plasdras op een perceel dat ik huur van een lokale ondernemer, zijn ook betere omstandigheden voor weidevogels gecreëerd. De werkzaamheden hebben zichtbaar resultaat: het eerste jaar hadden we daar al vijf gruttonesten. Om de levenskansen voor kuikens te verhogen, stellen we werkzaamheden als bemesten en maaien uit wanneer we weten dat er kuikens op een perceel zitten. Hier ervaar ik wel een spanning met predatoren. De bomen vormen ook een mooie uitkijkpost voor roofvogels en dat zal de kuikens geen goed doen."

Onderdeel van bedrijfsvoering

Het omkijken naar weidevogels is in de loop der tijd onderdeel geworden van de bedrijfsvoering van de boerderij in Goudriaan. "Het is niet zo

Vorig jaar hadden we nesten van scholeksters, kieviten, grutto's en die zijn ook allemaal uitgekomen

dat alle focus bij weidevogels ligt, maar we letten er zo goed mogelijk op. Daarbij hebben we ook niet voor alles de tijd; zo komen we niet toe aan het actief zoeken naar nesten. Gelukkig krijg ik regelmatig hulp van mijn zwager die nog meer kijkt heeft op weidevogels. Hij geeft aan waar op het perceel nesten zitten, zodat ik weet waar ik kan maaien."

Landschapsbord

Sinds juni vorig jaar staat het landschapsbord langs de weg met uitleg over de natuurvriendelijke bedrijfsvoering van het bedrijf. "Op het bord staan foto's en het verhaal over ons melkveebedrijf en onze aanpak. Doordat de weg langs ons erf naar het dorp leidt, worden veel

Ambassadeurs van het Platteland

Veel veehouders in Nederland zetten zich in voor het beheer van natuur en landschap. Zuivelonderneming FrieslandCampina is trots op haar leden-melkveehouders en hun inspanningen en startte daarom het programma 'Ambassadeurs van het platteland'. Inmiddels zijn zo'n zestig melkveehouders door heel Nederland ambassadeur. Persoonlijke verhalen van de ambassadeurs worden verzameld en gedeeld met consumenten, klanten, afnemers én collega-melkveehouders. Bij veel van de ambassadeurs staat ook een gepersonaliseerd landschapsbord op het erf: zo kunnen passerende wandelaars en fietsers lezen welke inzette boeren leveren op het gebied van natuur- en landschapsbeheer.

passerende mensen bereikt die de tijd nemen om het bord te bekijken. Het staat er nog maar een half jaar, maar we hebben al veel leuke reacties ontvangen. Zo weten ook mensen die weinig affiniteit met landbouw hebben wat wij doen voor hen en de natuur."

Tussen boer en vrijwilliger

André en Wil uit Noord-Brabant

André Boekhorst (67) is veehouder en akkerbouwer in Sint-Oedenrode, een dorpje in Noord-Brabant. Al meer dan vijftien jaar zet hij zich in voor weidevogels en met resultaat: op zijn land werd meerdere keren het eerste kievitsei van Brabant aangetroffen. Het zoeken naar nesten en het beschermen ervan doet hij niet alleen. Iedere zondagochtend en woensdagavond krijgt hij hulp van vrijwilligers van Weidevogelgroep Rooi, waaronder Wil Foolen (71).

Wil is sinds 2002 betrokken bij Weidevogelgroep Rooi en is nu ruim tien jaar coördinator samen met Piet. Iets wat hij niet had verwacht toen hij ermee begon. „Ik had altijd al interesse in weidevogels en natuur, maar bij een weidevogelgroep dacht ik aan

„André komt altijd 'eventjes' helpen, ook al is hij nog zo druk”

'geitenwollensokkengedoe'. Maar ik had echt een gevoel van thuiskomen bij de groep en ben zo naast mijn werk als bouwkundige vrijwilliger geworden.”

Eerste contact

Het eerste contact tussen Wil en André was zo'n zestien jaar geleden toen André met zijn gezin vanuit Flevoland in Brabant kwam wonen. Sindsdien werkt hij samen met dezelfde groep

Als boer kun je een beroep doen op vrijwilligers voor ondersteuning bij weidevogelbescherming. Wederzijdse vooroordelen en miscommunicatie staan goede samenwerking nog wel eens in de weg. Onze Weidevogels sprak twee duo's die al jaren naar volle tevredenheid optrekken om weidevogels te beschermen. Wat maakt hun samenwerking succesvol?

Tekst: Maartje de Groot Beeld: Marco Renes, Ellen Meinen, Aad van Paassen

Weidevogelman

TIP

Sturingsknoppen voor het beïnvloeden van de vegetatiestructuur zijn bemesting, waterpeil en beweiding

Samen meer bereiken

De samenwerking tussen boer en vrijwilliger is een wisselwerking, bevestigen de twee weidevogelliefhebbers. „André komt altijd 'eventjes' helpen, ook al is hij nog zo druk.

Dan vertelt hij wat hij die week heeft gezien in het land en waar wij op moeten letten. Dat enthousiasme is heel fijn”, vertelt Wil. André: „Ik geniet echt van de weidevogels, steenuilen, patrijzen en andere akkervogels op mijn land en help graag mee om ze in stand te houden. We zijn heel blij met alles waarbij we worden geholpen; samen kunnen we veel meer bereiken.”

Dat de inzet van de vrijwilligers en André effect heeft, blijkt wel uit resultaten van afgelopen jaar. André: „Alle kievitsnesten zijn uitgekomen en een aantal scholeksterkuikens is vliegvlug geworden. Het legsel van de grutto is helaas mislukt.” Hij vervolgt: „De populatie gaat dan wel achteruit, maar op deze manier proberen we het aantal weidevogels gezamenlijk in stand te houden. Als de band met de vrijwilligers niet zo goed zou zijn, denk ik dat veel weidevogels op mijn land verloren zouden zijn gegaan.”

Kop koffie

Inmiddels is het traditie om na de werkzaamheden op het land gezamenlijk af te sluiten met koffie op het erf van André. Wil: „Als we ons rondje hebben gedaan, zetten we tafels in de stal of op een zonnig plekje op het erf en drinken koffie of thee met wat lekkers. André schuift dan even aan om te praten over wat er is gevonden en waar op gelet moet worden.” André vult aan: „We maken samen afspraken, zoals hoe en wanneer we gaan maaien.” Wil: „Juist de communicatie tussen de boer en vrijwilliger is heel belangrijk; daar staat of valt alles mee. Je moet open en eerlijk zijn en duidelijke afspraken maken. En de band die ontstaat moet je koesteren.” ▶

vrijwilligers. Wil: „Het eerste contact liep wat stroef, het was echt de kat uit de boom kijken. Uiteindelijk hebben we samen met André en zijn vrouw om de keukentafel gezeten om de samenwerking te bespreken. Omdat wij onze afspraken nakwamen en duidelijk communiceerden, werd het contact steeds beter.” André: „Destijds kenden wij het land en de vogels nog niet zo goed. Veel vrijwilligers wonen bijna hun hele leven in deze omgeving en kennen het land op hun duimpje. Ze hebben mij in de loop der jaren veel kunnen leren.”

Werkzaamheden

Als vrijwilliger voert Wil diverse werkzaamheden uit, zoals het zoeken en markeren van nesten. „Dat zoeken doen we met een verrekijker of telescoopkijker vanaf de kant, maar kan ook met een drone in de lucht die wordt bestuurd door een opgeleide piloot voor de weidevogeldrone. Die drone is een succes: er zijn vier nesten gevonden én uitgekomen.” De droogte van afgelopen jaren bracht wel uitdagingen met zich mee. André: „Weinig water doet de jonge kuikens geen goed. Die trekken juist naar de slootkanten maar als sloten droogstaan, is het extra moeilijk om te overleven. De vrijwilligers hebben geholpen de sloten te voorzien van een laagje water, zodat de kuikens toch vocht en voedsel kunnen vinden.”

Maurits en Bertjaap uit Drenthe

Zeven jaar geleden gooide Maurits Tepper (43) het roer om. Met zijn vrouw startte hij een boerenbedrijf in Drenthe. Sinds 2018 pacht hij extra grond in Leutingewolde, ingericht met een gesloten landbouwsysteem: een uniek concept dat biodiversiteit en het bodemleven stimuleert. Ideale omstandigheden voor weidevogels zou je denken, maar door het bedrijfssysteem van de voorgangers van familie Tepper waren die er niet of nauwelijks te vinden. Maurits ging de uitdaging aan om de populatie te herstellen.

Tijdens zijn zoektocht naar steun bij provincie Drenthe kwam hij in contact met weidevogelvrijwilliger Bertjaap Darwinkel (38). Maurits: „We zijn samen rond de tafel gaan zitten om de potentie van het gebied voor weidevogels te bespreken. We benaderden de provincie opnieuw met ons plan. Die zag het echter niet als een kansrijk gebied. Volgens hen zou het heel erg moeilijk worden om weidevogels terug te krijgen.”

Stoute schoenen

Maurits en Bertjaap lieten zich niet tegenhouden. Er werd geïnvesteerd in vossenrasters en een plan van aanpak

werd opgesteld. Bertjaap, die al van jongs af aan met weidevogels bezig is, is naast zijn baan bij provincie Groningen fanatiek vrijwilliger. „De drive van Maurits om de weidevogels weer terug te krijgen sprak mij aan, zeker omdat de populatie in de omgeving zichtbaar afneemt.”

De inspanningen van de natuurliefhebbers had niet meteen resultaat. „Het eerste jaar hadden we veel last van predatie en was de populatie nog klein”, vertelt Maurits. Er werd een camera geplaatst om predatoren op te sporen. Ze ontdekten toen een manke vos in het gebied. Vervolgens hebben ze een vergunning aangevraagd en gekregen om alleen die vos te schieten.

Gaandeweg groeide het aantal vogels. Vanwege het succes werd ook het gebied uitgebreid: „Inmiddels hebben we een gebied van 27 hectare, een plasdras en een hoog waterpeil.”

Vanaf begin maart is Bertjaap geregeld op het bedrijf te vinden om Maurits te ondersteunen. „Als vrijwilliger zoek ik nesten, monitor ik de broedparen, oriënteer ik waar de vogels zitten. Achteraf overleg ik met Maurits of hij de nesten kan ontzien en dat gebeurt eigenlijk altijd. Hij wil dat ieder kuiken uit elk nest groot wordt.”

Weidevogelman

TIP

Met voorweiden tot in mei creëer je een open vegetatiestructuur in juni

Weidevogelparel

Dat de nesten daadwerkelijk uitkomen en kuikens vliegvlug worden, blijkt wel uit de resultaten op het perceel. In één jaar tijd groeide de populatie weidevogels van drie paar Kieviten naar zeven paar grutto's, negen paar tureluurs en dertig paar Kieviten. „We hebben er weer een mooie weidevogelparel bij in Noordeveld”, concludeert Bertjaap enthousiast.

Bertjaap: „Het kan dus wel: van bijna niets naar een goed gebied creëren voor de weidevogels.” Het resultaat op de natuurboerderij blijft ook in de regio niet onopgemerkt. Maurits ontvangt

inmiddels een kleine vergoeding uit een flexibele pot en jaarlijks brengt een delegatie van provincie Drenthe een bezoek aan het bedrijf om de resultaten te bekijken. Maurits: „Het aantal weidevogels, de bezoeken en de vergoeding laten zien hoe succesvol het bedrijfssysteem en de werkzaamheden zijn.”

Communicatie

Op de vraag wat cruciaal is in een goede samenwerking tussen boer en vrijwilliger antwoordt Bertjaap vastbesloten: „De communicatie tussen boer en vrijwilliger is het allerbelangrijkste. Zo kun je als vrijwilliger niet zomaar het land oplopen, stokjes plaatsen en denken dat de boer of loonwerker er wel omheen werkt. Hou contact en hou rekening met elkaar.” Hij hoopt dat hun verhaal anderen inspireert. „In iedere regio zijn wel bevlogen vrijwilligers die zich met liefde inzetten voor de weidevogels. Ze willen de boer helpen, niet tegenwerken. Zorg dat je eerst met elkaar in gesprek gaat over hoe je erin staat en wat de mogelijkheden zijn.” Maurits stemt in, maar is ook realistisch. „Er is nog een lange weg te gaan. De boer heeft namelijk een opgave: zorgen dat zijn bedrijf economisch goed draait. Dat staat haaks op de behoefte om de weidevogels terug te krijgen. Maar ons voorbeeld laat in ieder geval zien dat het kan: weidevogels terugkrijgen, ook op een plek waar ze eerst niet waren.” ◀

Samenwerking is mensenwerk!

Een samenwerking moet groeien, het is mensenwerk. Een aantal tips kunnen je al op weg helpen om de samenwerking leuker én beter te maken. Aad van Paassen, actief vrijwilliger en tot 2019 landelijk coördinator Weidevogelbescherming bij LandschappenNL, heeft een aantal praktische tips voor boeren en vrijwilligers op een rij gezet.

► Heb niet alleen hart voor wat je zelf doet, maar heb ook interesse in wat de ander drijft

„Als vrijwilliger is het belangrijk om een agrariër, zijn of haar gezin en het bedrijf te leren kennen, maar dat geldt andersom net zo. Weidevogelbescherming is werken met mensen. Elke boer en ook elke vrijwilliger is anders.”

► Neem af en toe de tijd voor een bak koffie en communiceer frequent

„Het is niet altijd vanzelfsprekend dat je elkaar ziet, bijvoorbeeld wanneer het land op afstand ligt. Toch kun je onder het genot van een gezamenlijke bak koffie ook kennis

uitwisselen, zoals waar je vogels en nesten hebt gezien (ook boeren zien weidevogels en nesten) en wat de plannen zijn voor bemesten, weiden en maaien. Gebruik ook Whatsapp of e-mail om in het weidevogelseizoen relevante zaken aan elkaar door te geven.”

► Registreer gegevens in beschikbare databases

„In databases zoals de Boerenlandvogelmonitor kun je lotgevallen van nesten en tellingen van broedparen registreren. Zo kun je achteraf goed napraten over hoe het seizoen is verlopen en wat er wellicht anders en beter kan. Schroom niet om daar open over te zijn. Als er wederzijds respect is voor meningen en visies, moet erover praten altijd kunnen. Bovendien kan niet alles ineens anders, maar er (samen) naar streven om weidevogelbeheer te verbeteren maakt voor mij dit onderdeel van het leven de moeite waard. Wees je ervan bewust dat het maken van afspraken over beheer iets is van boer en agrarisch collectief of terreinbeheerder. En uiteindelijk bepaalt de boer(in) zelf wat er wel en niet gebeurt.”

► Let als vrijwilliger en boer op alles wat leeft in het agrarisch gebied

„Als vrijwilliger let je graag op weidevogels en als boer natuurlijk op koeien en gras, maar er leeft meer in het agrarisch gebied. Denk aan hazen, planten, libellen, vlinders en andere soorten vogels. Ga als het eens even kan bij een hek zitten en geniet van alles wat leeft. Het polderlandschap met alle diersoorten vind ik telkens weer een fantastische beleving. Ik gun dat iedereen!”

Mocht je na het lezen van dit artikel ook graag mee willen doen om boeren te helpen met het beschermen van weidevogels, dan kun je contact opnemen met een lokale weidevogelgroep of met de betreffende provinciale organisatie. Landelijk coördinator Theo Vogelzang (t.vogelzang@landschappen.nl) heeft overzicht over alle betrokken organisaties en verwijst belangstellenden graag door naar de dichtstbijzijnde vrijwilligersgroep. Vermeld hierbij de woonplaats en provincie zodat er adequaat contact gelegd kan worden. Ook nog niet actieve, maar wel geïnteresseerde boeren zijn van harte welkom! ◀

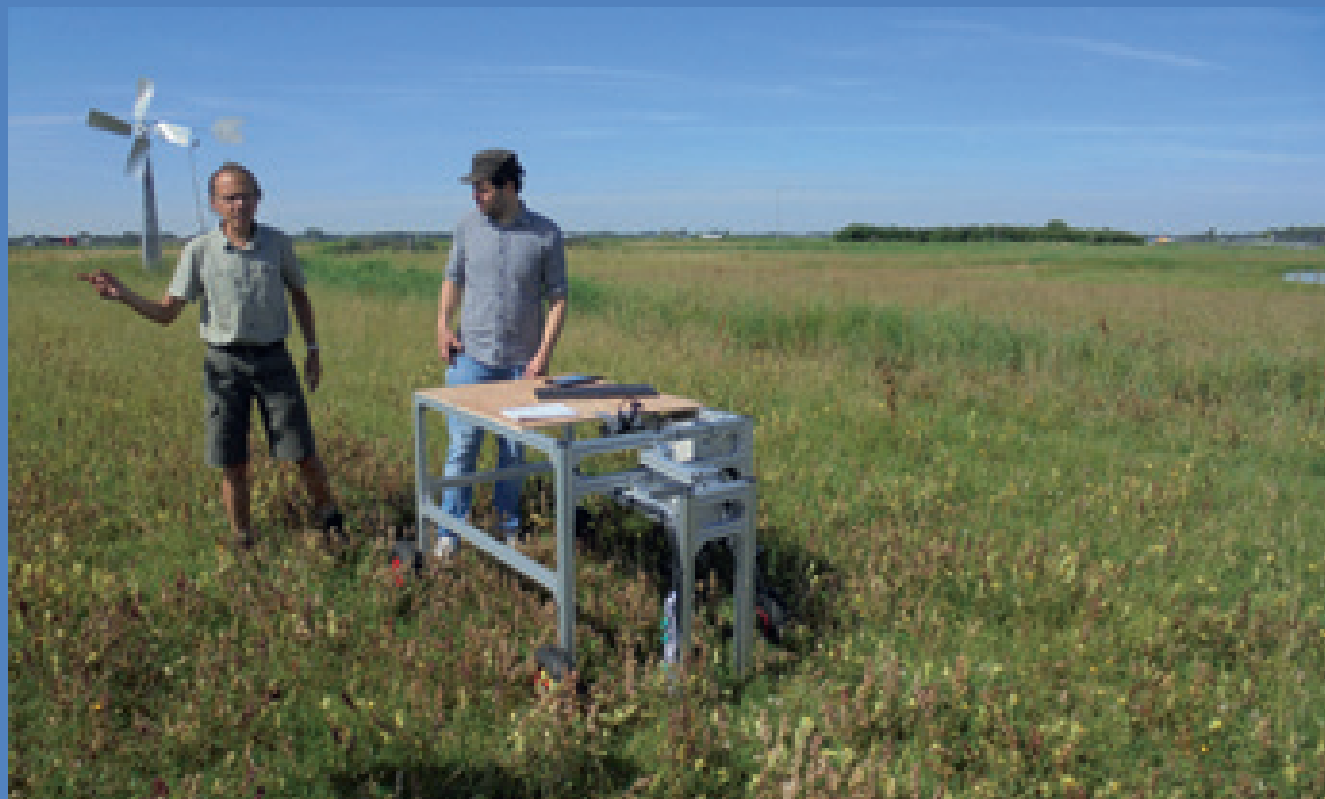

Watersnip boert goed

Het gaat relatief goed met de watersnip in Nederland. De soort groeit in aantal (+1,3 procent per jaar) in enkele weidevogelreservaten, moerassen en op heideterreinen. Dat is vooral toe te schrijven aan de ontwikkeling in de provincie Drenthe, waar de populatie met 3,1 procent toenam. Dat blijkt uit de nieuwste cijfers van Sovon. ◀

Tekst: Robert Ellenkamp

Beeld: Marcel van Kammen

Onderzoek naar doorwaadbaarheid gras voor weidevogels

Door de vele onderzoeken rondom weidevogels en beheer is er steeds meer bekend over effectieve maatregelen voor weidevogels. Dick Melman, Thijs Franssen en Nico Jonker zetten een project op om de doorwaadbaarheid van gras te meten. Dit zijn hun bevindingen tot nu toe.

Tekst: Dick Melman
Beeld: Eigen beeld Dick Melman

De dichtheid wordt gemeten met apparatuur op een verrijdbare kar.

In Nederland is grasland voor weidevogels hét habitat waar het om draait. Daarin maken ze hun nesten, zoeken ze voedsel en brengen de jongen hun eerste weken door. Het is essentieel dat de vegetatie voldoende bereikbaar voedsel én beschutting biedt. Tegelijkertijd moet de vegetatie niet te dicht zijn; de kuikens moeten er wel doorheen kunnen lopen of waden.

Hans Schekkerman (1997) ontdekte in de negentiger jaren dat jonge kuikens in een te dichte vegetatie moeilijk uit de voeten kunnen en snel nat kunnen worden. De afgekoelde kuikens zoeken warmte bij moeder. Al opwarmend kunnen ze niet foerageren; daardoor lopen ze meer risico ondervoed te raken. In dichte vegetaties was bovendien het aanbod aan grote insecten kleiner en moesten de kuikens meer tijd besteden om voldoende voedsel te krijgen. Een open vegetatiestructuur, waarin hogere en lagere delen elkaar afwisselen en die voor kuikens 'doorwaadbaar' is, is daarom essentieel (Silva-Monteiro et al., 2022). In het verleden zijn diverse methoden ontwikkeld om de vegetatiestructuur te bepalen, maar die zijn óf onvoldoende betrouwbaar óf erg bewerkelijk. De onderzoekers richten zich daarom op een nieuwe methode die de volgende aspecten geobjectiveerd in beeld brengt:

Grasland moet niet te dicht zijn
want dan kunnen kuikens en
weidevogels er niet goed doorheen

- ▶ Dichtheid van de vegetatie
- ▶ Hoogte van de vegetatie
- ▶ Op een groot en representatief deel van de vegetatie betrekking hebbend
- ▶ Reproduceerbaar
- ▶ Snel en gemakkelijk uitvoerbaar

Koffiekar

De onderzoekers brachten ICT-technische en ecologische kennis samen. Dit heeft geleid tot een apparaat dat in zijn huidige vorm wel doet denken aan een ouderwetse koffiekar. Het karretje wordt door de vegetatie gereden en er wordt continu gemeten of de laserstralen wel of niet worden onderbroken, en dat dus op 10, 20, 30 en 40 centimeter hoogte. Hoe dichter de vegetatie hoe meer de laserstralen worden onderbroken. De metingen worden

per millimeter opgeslagen waarmee een zeer gedetailleerd beeld van de dichtheid van de vegetatie wordt verkregen. Door deze metingen per meter samen te vatten, kan de vegetatie worden gekarakteriseerd.

Meetresultaten

Er zijn twee praktijkmetingen uitgevoerd: één meting in een voedselrijk en kruidenhoudend grasland op de Koningshoeve in Spaarnelanden en één in een voedselarm en kruidenrijk grasland in de Castricumerpolder van Stichting Hooge Weide met veel grote ratelaar. De vegetaties zijn meerdere malen gemeten en de resultaten zijn zeer vergelijkbaar. De reproduceerbaarheid van de metingen lijkt daarmee goed.

De staven (zie kader) geven de meetresultaten van de vier lasers. Hoe dichter/zwaarder de vegetatie, hoe hoger de staven (figuur 1 en 2). Vergelijking van de plaatjes laat zien dat de vegetatie op de Koningshoeve veel dichter en gelijkvormiger is dan die van de Hooge Weide. De maximum dichtheid van de Koningshoeve is voor alle lasers opgeteld ruim 2,50. Voor laser 0 (blauw) is het gemiddelde 0,93 met een spreiding van 0,08. De eenheid geeft de fractie van meeteenheid (1 meter) dat de laser onderbroken werd door de vegetatie, en daarmee een maat voor de dichtheid van de vegetatie. Een gemiddelde van 0,93 wil zeggen dat op 93 centimeter van één meter bedekt is met vegetatie. Ten opzichte van het gemiddelde is dat 9 procent. Verder zijn alle metingen ongeveer gelijk. De vegetatie is daarmee zwaar en de structuur uniform. Op de Hooge Weide ligt het maximum van alle lasers tezamen op circa 0,6. De verschillen tussen de verschillende metingen zijn groot (vergelijk bijvoorbeeld meting 8 en 9). Van laser 0 is het gemiddelde 0,17 met een spreiding van 0,09; ten opzichte van het gemiddelde is dat 53 procent. De vegetatie is daarmee licht (ijl) en de structuur is meer gevarieerd.

Deze resultaten zijn veelbelovend. De grote verschillen die op het oog aanwezig waren, komen goed naar voren. De metingen zijn geobjectiveerd; daarmee kunnen in beginsel verschillende plekken en verschillende seizoenen en verschillende jaren in kwantitatieve termen nauwkeurig met elkaar worden vergeleken.

Hoe verder?

Het komende jaar kijken de onderzoekers onder andere in hoeverre deze metingen ook een goed beeld geven van de biomassa (opbrengst) van de vegetatie. Dat zou het mogelijk maken om ook naar de bedrijfsmatige aspecten te kijken. Daarmee kun je met het ontwikkelen van het weidevogelbeheer ook de bedrijfsmatige aspecten laten meewegen. ◀

Metingen Koningshoeve en Hooge Weide

Op de locatie Koningshoeve is de vegetatie zichtbaar afwisselend en dat komt ook uit de metingen. In de gestapelde staafdiagram de meetresultaten, samengevat per meter (in totaal 14 m gemeten). Resultaten per laser: 0 is op 10 cm hoogte; 1, 2, 3 op respectievelijk 20, 30 en 40 cm hoogte. De y-as geeft het aandeel dat de laser onderbroken was, dus waar gras stond. In de eerste meter was op 10 cm hoogte (blauw) voor circa 0,9 door gewas onderbroken; op 20 cm (oranje) voor circa 0,7; op 30 cm (groen) 0,25 en op 40 cm (rood) voor minder dan 0,1. Bij elkaar opgeteld (1,8) geven de metingen een indicatie van de zwaarte en hoogte van het gewas. Achter de legenda worden het gemiddelde en de standaarddeviatie van alle metingen gegeven. Daarmee wordt de structuur van de vegetatie (afwisselend hoog-laag) gekarakteriseerd.

Op de locatie Hooge Weide was de vegetatie veel dichter. Het meettraject bedroeg hier 20 meter. De verschillen in gemiddelde en standaarddeviatie (achter de legenda) zijn groot, wanneer het vergeleken wordt met de locatie Koningshoeve.

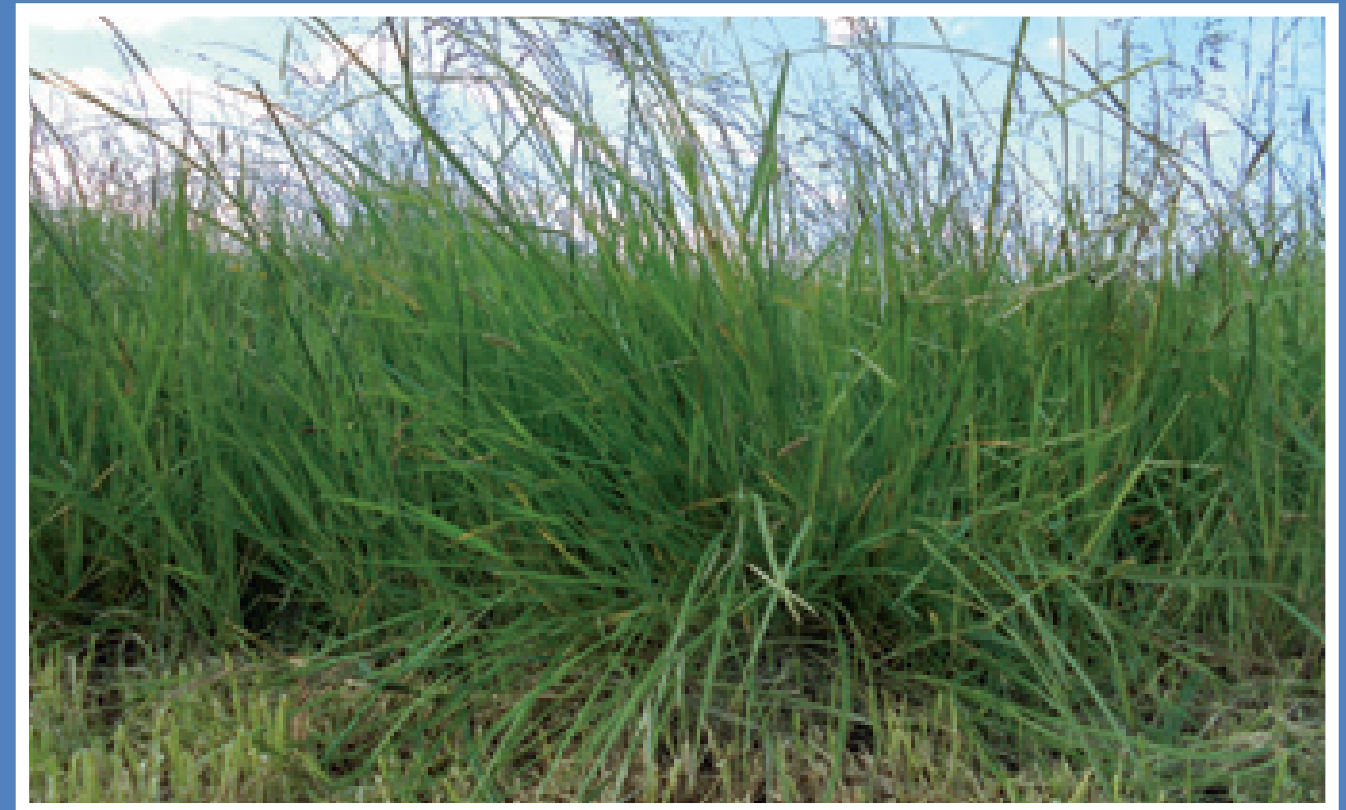
Literatuur

Silva-Monteiro, M., Scheper, J., Pehlak, H., Kurina, O., Timonen, S., Pessa, J., ... & Kleijn, D. (2022). Invertebrate abundance increases with vegetation productivity across natural and agricultural wader breeding habitats in Europe. *Biological Conservation*, 273, 109670.

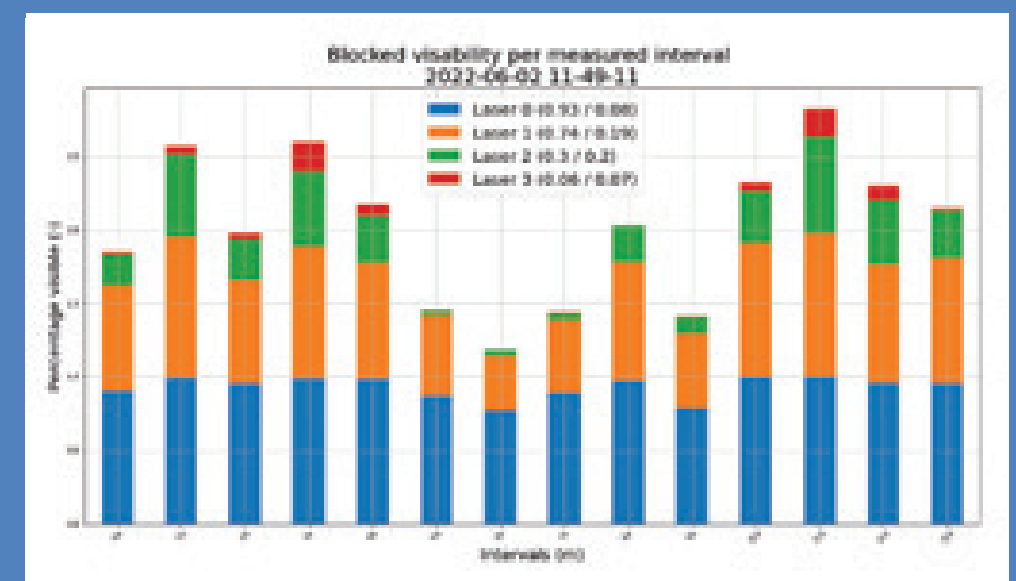
Schekkerman, H., 1997. Graslandbeheer en groeimogelijkheden voor weidevogelkuikens. IBN-rapport 292. Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Leersum, Arnhem.

Schippers, W., Bax, I., & Gardeniers, M., 2015. Ontwikkelen van kruidenrijk grasland. Drukkerij Frouws, Ede.

Koningshoeve

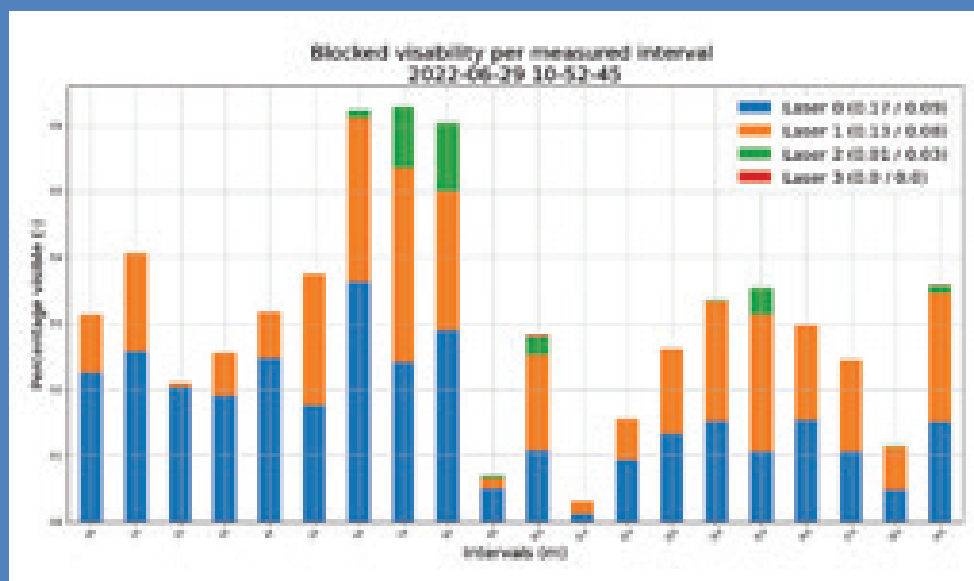
Figuur 1: Resultaten van een meting uitgevoerd in de vegetatie zoals hierboven afgebeeld. In de staafdiagram de meetresultaten, samengevat per meter. Resultaten per laser: 0 is op 10 cm hoogte; 1, 2, 3 op resp. 20, 30 en 40 cm hoogte. De y-as geeft het aandeel dat de laser onderbroken was, dus waar gras stond. In de eerste meter was op 10 cm hoogte (blauw) voor circa 0,9 door gewas onderbroken; op 20 cm (oranje) voor circa 0,7, op 30 cm (groen) 0,25 en op 40 cm (rood) voor minder dan 0,1. Bij elkaar opgeteld geven de metingen een indicatie van de zwaarte en hoogte.

Hooge Weide

Figuur 2: Resultaten van een meting uitgevoerd in de vegetatie zoals afgebeeld hierboven. Het meettraject bedroeg 20 meter. In de staafdiagram de meetresultaten, samengevat per meter. Resultaten per laser: 0 is op 10 cm hoogte; 1, 2, 3 op resp. 20, 30 en 40 cm hoogte. De y-as geeft het aandeel dat de laser onderbroken was, dus waar gras stond. Bij elkaar opgeteld geven de metingen een indicatie van de zwaarte en hoogte van het gewas.

Weidevogels de dupe van nieuw GLB

Tekst & Beeld: Eddie van Marum

Boeren worden in 2023 geconfronteerd met het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Ik heb me er eens doorheen geworsteld en kan stellen dat het een oerwoud van regeltjes en voorwaarden is geworden waar een normaal mens geen wijs meer uit kan worden. Daarom heeft het ministerie gesteld dat grote (dure) bedrijfsadviesbureaus de boeren nu moeten gaan begeleiden. Eerder was het GLB bedoeld als een inkomenscompensatie en kon er op de gronden die in het GLB vielen ANLb (agrarisch natuurbeheer) aangevraagd worden. Met de nieuwe ecoregeling gaat er van alles door elkaar lopen. Met name in het kruidenrijke grasland dat nu ook ingezet kan worden om tot brons of zilver in het GLB te kunnen komen.

Voor elke sloot moet je onderzoeken

onder welk regime je valt en hoe

breed je teeltvrije zone moet zijn

Regels voor kruidenrijk grasland onder het GLB en ANLb verschillen. Hoe moet je als boer de bomen door het bos nog zien?

Voor elke sloot moet je onderzoeken onder welk regime je valt en hoe breed je teeltvrije zone moet zijn. Ergo waar we in het agrarisch natuurbeheer water, sloten en oevers juist als een van de belangrijkste pijlers van het agrarisch natuurbeheer nodig hebben, maakt deze nieuwe regeling elke sloot tot potentiële vijand van de bedrijfsvoering en van de weidevogel.

Daarbij komt nog het op handen zijnde verlies

Eddie van Marum is 54 jaar en ruim 35 jaar actief in weidevogelbeheer in diverse functies. Van weidevogelcoördinator en veldmedewerker tot vrijwilliger. Actief als vanger in een steemarterpilot en kandidaat voor de Provinciale Staten van Groningen voor BoerBurgerBeweging (BBB).

van derogatie. Hoe moet een boer de gevolgen daarvan overzien bij het tekenen van een zesjarig ANLb-contract? Op welke manier vindt er indexering plaats? De beschikbare rekentool voldoet in elk geval niet om daar inzicht in te krijgen. Van vermindering van regels is al helemaal geen sprake, ondanks dat we de politici toch steeds horen verkondigen dat de regeldruk omlaag moet.

Meer regels betekent ook meer controle; weer wordt een leger van NVWA's ingezet om te controleren op de naleving van de letter van de regeling. Als we dit nu eens onder de verantwoordelijkheid van de Collectieven lieten uitvoeren op basis van de geest van de regeling dan zouden al die controle-miljoenen ingezet kunnen worden waar ze voor bedoeld zijn: de weidevogels.

Mijn conclusie: Het nieuwe GLB levert een boer niets op, het kost aan alle kanten geld en bij de geringste fout krijg je een aantekening en een korting. Een volgende fout kost nog meer en voor je het weet sta je als fraudeur te boek terwijl je alleen maar probeert het goede te doen.

Desondanks zijn de boeren van de weidevogelcollectieven toch weer in overleg met de Agrarische Collectieven om de juiste dingen voor de weidevogels te doen. En gaan de coördinatoren en veldmedewerkers weer op pad en gaan boeren aan de slag voor het nieuwe seizoen. Dat verdient respect, veel meer respect dan ze voor al dit goede werk dat ze al jaren doen krijgen. ◀

Weidevogels gebaat bij wegvangen steenmarters

In Fryslân en Groningen worden steenmarters
weggevangen om de weidevogel te beschermen.
De ene beschermde diersoort maakt dus plaats
voor de andere. Het succes van een pilot.

Tekst: Oswin Schneeweisz

Beeld: Marcel van Kammen

Predatiefrustratie. Dat zou weleens het woord van het jaar kunnen worden. In de provincie Friesland weten ze daar alles van: terwijl menig boer en vogelliefhebber zich inzet voor de weidevogelstand, worden er elk jaar veel nesten leeggeroofd. De steenmarter is, samen met de vos, in beeld als een van de vermoedelijke hoofddaders. Om dat vast te stellen werd in 2017 gestart met monitoring en een jaar later met het wegvangen van de eerste steenmarters.

Soarremoarre

De pilot startte in 2017 in het gebied Soarremoarre bij Akkrum. In de jaren daarna breidde de pilot zich gestaag uit. In 2020 kwam er een uitbreiding naar in totaal acht gebieden, in 2021 stond de teller op veertien en het afgelopen jaar kwamen daar nog vijf gebieden bij. Het gaat hierbij om gebied waar het beheer aan een bepaalde (basis)kwaliteit voldoet om in aanmerking te komen voor ontheffing. Zo'n drieduizend nesten werden met ongeveer tweehonderd wildcamera's gemonitord. En de resultaten tonen na zes jaar aan dat wanneer het steenmarterbeheer optimaal wordt uitgevoerd

(aangevuld met beheer van de vos) het percentage uitgekomen nesten significant toeneemt. Waar dat vóór de pilot gemiddeld 50 procent was, is dat nu gemiddeld 78 procent. Het aandeel van de steenmarter in het totale nestverlies (de niet uitgekomen nesten) was 3,5 procent bij optimaal beheer van de predatoren. Dit was 17,7 procent in het jaar voorafgaand aan de pilot.

Hoopvol

„Dat zijn hoopvolle resultaten”, aldus ecologisch beleidsmedewerker van de provincie Friesland Helene de Jong. „Alle reden om dus nu over te gaan van de pilotfase naar een structurele beheerfase en we nemen daar natuurlijk alle ervaringen die we in de afgelopen zes jaar hebben opgedaan in ►

Weidevogelman

TIP

Maai rietkragen en voer slootmaaisel af zodat materachtigen minder dekking hebben.

mee. Zoals het er nu naar uitziet gaan we alle 24 weidevogelkerngebieden, dus die percelen waar ook daadwerkelijk veel weidevogels zitten en sprake is van predatie door steenmarter, een reguliere ontheffing Wet Natuurbeheer verlenen." Waarom niet meteen algemene ontheffing voor de gehele provincie? De Jong: „Het is al bijzonder dat we ontheffingen verlenen voor een beschermde diersoort. Daar moet je heel zorgvuldig mee omgaan. En de situatie verschilt per gebied enorm. We richten ons op die gebieden waar we ook maximaal resultaat kunnen bereiken."

„Het zijn fantastische resultaten", zegt trainee projectleider Christian Eelkema. „Ons streven is om minimaal 80 procent uitgekomen nesten te bereiken. Daar zitten we nu met die 78 procent heel dicht tegenaan." Toch is er nog wel meer nodig om de weidevogel te redden. De populatie broedparen van de grutto daalde in de afgelopen jaren van 8.000 naar 7.500 broedparen. De trend moet dus gekeerd worden. Eelkema: „In 2030 willen we 10.000 broedparen in Friesland hebben. Dat is de stip op de horizon."

Complex

Die stip kan alleen bereikt worden als nesten niet alleen uitkomen, maar kuikens ook de kans hebben om groot te worden. „Het is inderdaad een complex verhaal", zegt De Jong. „Dat hebben we de afgelopen zes jaar ook geleerd. Je bent er niet met alleen predatiebeheer of een wat hogere waterstand. Er is een complex aan maatregelen nodig: variërend van kruidrijk grasland, hoog waterpeil, plas dras, later en minder maaien, nestinspectie door vrijwilligers en predatiebeheer. Dat betekent enorm veel uren inzet door vele vrijwilligers en jarenlange samenwerking tussen verschillende partijen. Zonder die samenwerking en zonder al die vrijwilligers hadden we dit niet kunnen doen."

Toekomst

De komende maanden zal de provincie met alle partijen gaan spreken over de toekomst van het project. De Jong: „Het zou mooi zijn als we dit verder kunnen uitrollen. Ook naar andere weidevogelkerngebieden. Dan moeten we kijken aan wat voor voorwaarden die gebieden minimaal moeten voldoen. Voorop staat dat we het gebied groter en robuuster willen maken. We zitten nu al op 26 duizend hectare en dat is nodig, want met name de mannetjes-steenmarters hebben een groot leefgebied." Uit de pilot bleek dat sommige steenmarters een leefgebied hebben van soms wel honderden hectaren en de dichtheid was groot: één steenmarter per honderd hectare bleek geen uitzondering. „Dankzij het gps-spoor konden we ook zien dat steen-

marters geen zin hebben in natte voeten. Als ze over water heen moesten deden ze dat via dammetjes en bruggetjes. En ze hebben een voorkeur om zich te bewegen langs rechte lijnen. Ze lopen bijvoorbeeld graag langs boomwallen en wegen; dat is voor ons ook weer nieuwe informatie die we eventueel kunnen gebruiken in verder onderzoek." In de pilot is ook gekeken naar de instroom van andere dieren in een gebied, bijvoorbeeld kleine marterachtigen, zoals hermelijn en wezel. „We dachten dat het territorium zou worden ingenomen door andere soorten als je een steenmarter wegvangt, maar dat bleek niet het geval. Wel was er sprake van instroom van nieuwe steenmarters, maar die komt pas later – na de broedperiode – op gang. Dat betekent dat de jonge kuikens in een perceel, waar een steenmarter voor het broedseizoen is weggevangen, redelijk veilig zijn."

Steenmarters hebben een leefgebied van soms wel honderden hectaren

„Ook opmerkelijk is de invloed van een goed muizenjaar", zegt Eelkema. „We zagen in delen van Friesland op zeker moment een muizenpiek ontstaan. In die periode bleek de predatie op de nesten veel minder. Toen de muizenpiek het jaar daarop was verdwenen, nam de predatie weer toe. Dat is interessante informatie waar we wellicht in het kader van toekomstig weidevogelbeheer iets mee kunnen. Door bijvoorbeeld het aanbieden van alternatieve voedselbronnen. Dat zou de moeite waard zijn om dat eens verder te onderzoeken."

Predatievragen

Vragen zijn er ook, want hoe kan het dat in het ene gebied veel predatie was van de steenmarter en in het andere gebied minder? De Jong: „Het zou kunnen dat in gebieden met weinig predatie meer alternatieve voedselbronnen aanwezig waren of dat de steenmarters zich specialiseren in bepaalde voedselbronnen. We zagen grote individuele verschillen tussen steenmarters. De ene zat tijdens het broedseizoen vooral achter eieren en kuikens aan, de ander was veel minder gefocust op de weidevogel als prooi. Dat soort specialisatie zie je bij predatoren wel vaker, maar dit verschil tussen individuele steenmarters was wel opmerkelijk. Misschien hebben sommige steenmarters ook wel een voorkeur om te foerageren in stedelijk gebied of speelt het klimaat een rol. Het zou goed zijn om dat in de toekomst nog eens te onderzoeken."

Unicum

Ook bij de burens, in Groningen, is men inmiddels begonnen met het wegvangen van steenmarters. In opdracht van onder meer Het Groninger Landschap plaatsten onderzoekers twee jaar lang camera's bij 120 nesten in drie weidevogelgebieden. Vier steenmarters en rondzwervende katten werden gezenderd. Daarnaast kregen 52 gruttokuikens een zender. In Groningen kreeg men hetzelfde beeld als in Friesland: de steenmarter vrat meer kuikens en eieren dan bijvoorbeeld katten, vossen (in gebieden waar de vos beheerd wordt) of roofvogels. Dankzij de aanpak konden de weidevogels in natuurgebied Paddepoel bij de stad Groningen vorig jaar meer kuikens grootbrengen dan in 2020. Het aantal broedparen met jongen steeg van 20 procent naar 91 procent. In totaal werden er tijdens de proef in Groningen 32 steenmarters weggevangen en gedood. De ene beschermde soort moet in Friesland en Groningen dus nu plaats maken voor de andere beschermde soort. Dat is een unicum in de geschiedenis van het Nederlands natuurbeheer en wellicht ook een goede aanzet tot discussie over de staat van de beschermde status in ons land. ◀

De Steenmarter

Steenmarters rukken de laatste jaren op in Nederland. De steenmarter heeft het formaat van een slanke kat met een lengte van 50 tot 60 centimeter. De vacht is asgrauw tot grijsbruin met een witte bef die vaak doorloopt tot op de poten. De steenmarter is een nachtdier dat van zonsondergang tot zonsopgang actief is. Per nacht kan een steenmarter wel 10 tot 15 kilometer afleggen. De steenmarter eet zowel plantaardig als dierlijk voedsel. Hij eet onder andere muizen, ratten, egels, jonge konijnen, vogels, eieren, kevers, rupsen, kikkers en regenwormen. Hij heeft een voorliefde voor eieren, voornamelijk van de kip, eend en fazant. Die eieren sleept hij weg van het nest waarna hij ze op een rustige plek opeet. Sporen van de steenmarter zijn nauwelijks te vinden, uitgezonderd bij sneeuwval. Marterachtigen (waaronder de steenmarter) verrassen vogels 's nachts op het nest. Marters bijten eieren aan een pool of de zijkant open. Vogelkadavers met kaalgevreten nek worden vaak aan hermelijn of wezel toegeschreven. Om predatie door marterachtigen te voorkomen, moeten geursporen naar het nest voorkomen worden. Laat de weidevogelnesten daarom zoveel mogelijk met rust en bepaal zoveel mogelijk van een afstand of eieren uit zijn.

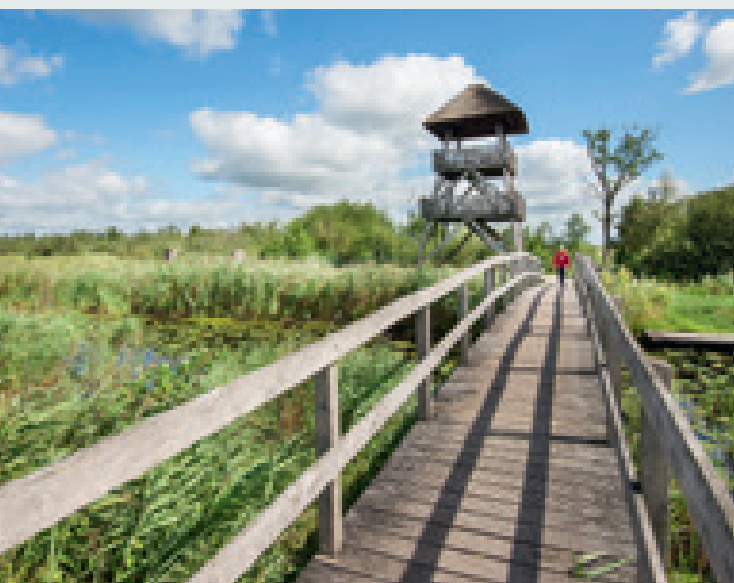
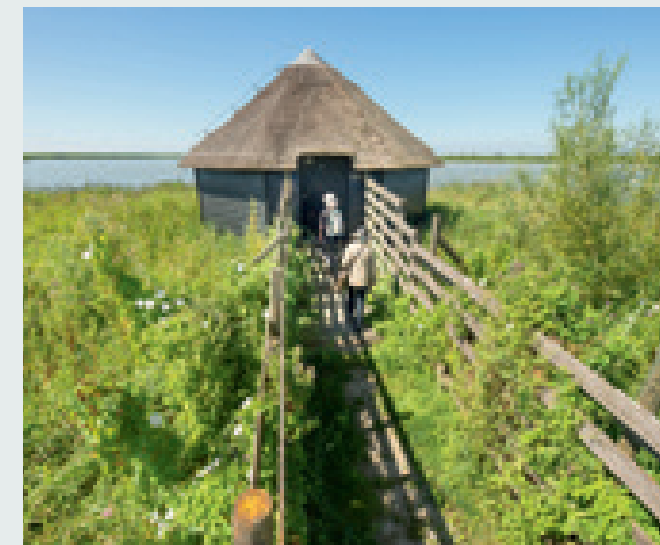
Vogelkijkhut ► Westersanning

Deze vogelkijkhut staat in een groot laagveenmoeras genaamd De Alde Feanen van bijna 4.000 hectare groot. Het gebied heeft moerasbossen, petgaten, rietlanden en enkele grote open wateren. Het is daardoor niet alleen landschappelijk gevarieerd, maar ook qua vogels.

◀ Vogelkijkhut De Kiekkaaste

De Kiekkaaste is de enige buitendijkse vogelkijkhut van Nederland gelegen in het Groningse natuurgebied de Dollard. Deze kijkhut is een mooie plek om honderden bonte strandlopers of andere op het slik foeragerende vogels te zien. Het is niet aan te raden om deze hut te bezoeken bij harde wind.

◀ Uitkijktoren Romsicht

Deze toren van 13 meter hoog staat in het Friese natuurgebied De Alde Feanen en geeft uitzicht over de Jan Durkspolder en De Alde Feanen. Het rieten dak is bedekt met riet dat in de polder zelf gewonnen is en het houten onderstel is van Europees FSC-gekeurd eikenhout. De toren is gebouwd op het fundament van een boerderij genaamd 'Romsicht', die in 1967 werd afgebroken.

▲ Vogelkijkhut De Ral

Natuurgebied de Koaiwaard ligt tegen het IJsselmeer aan en ook deze vogelkijkhut kijkt daarom uit over het IJsselmeer. Voor de hut liggen soms strandjes waar de reuzenster en steltlopers te zien zijn. De roerdomp, baardman en buidelmee worden wel eens in de rietkragen gezien.

◀ Uitkijktoren De Onlanden

Het gebied De Onlanden ligt in het noorden van Drenthe en is ongeveer 2.500 hectare groot. Het gebied is een combinatie van groot-schalige natuurontwikkeling en waterberging. Het ambtelijk credo voor het project dat leidde tot de vormgeving van het gebied luidt 'Natte natuur voor droge voeten'.

Vogelkijkhut ► It Hegewierster Fjild

Deze vogelkijkhut ligt in het gelijknamige natuurgebied bij het Friese Harlingen. Meer dan dertig vogelsoorten broeden in het Hegewiersterfjild, waaronder scholekster, kluut, gele kwikstaart en bontbekplevier. In het voorjaar zijn er in het Hegewiersterfjild kemphanen te zien en in de winter veel ganzen, smienten en tafeleenden.

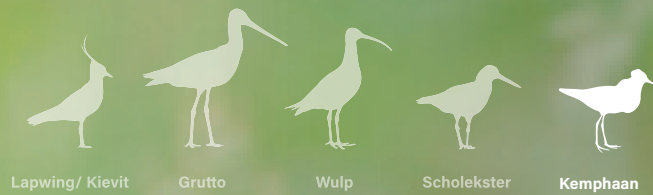
▲ Vogelkijkhut Skrok

Skrok is een weidevogelreservaat nabij Wommels (FR). De hut is gelegen aan een plas. Het is een goede plaats om smienten en slechtvalk te zien, maar ook lepelaar, knobbelzwaan, grutto en scholekster.

Vogelkijkhutten zijn een geschikte uitvalsbasis om eens rustig naar wat vogels te kijken of wat mooie beelden te schieten. Benieuwd of er bij jou in de buurt nog leuke kijkhutten zijn? Op de website vogelkijkhut.nl vind je een uitgebreid overzicht. Ook boeren die actief zijn met weidevogelbeheer hebben nog wel eens een vogelkijkhut die ze tijdens het seizoen in het veld zetten. Bent u zo'n boer met kijkhut? Stuur een bericht naar sandra@agrio.nl.

Tekst: Sandra Wilgenhof
Beeld: Marcel van Kammen

Lapwing/ Kievit

Grutto

Wulp

Scholekster

Kemphaan

Zeldzame kemphaan sneller kwijt dan rijk

Er is maar één vogelsoort waarbij de mannen zo verschillend van kleur zijn én ook nog in drie duidelijk te onderscheiden typen voorkomen. De kemphaan: als broedvogel bijna verdwenen uit Nederland maar soms zorgt hij voor verrassingen. In Groningen werden enkele nieuwe broedplekken ontdekt. Daaruit blijkt dat kemphanen bij geschikte omstandigheden kunnen terugkeren.

Tekst: Cees Witkamp & Jenny Braaksma
Beeld: Marcel van Kammen

Kemphanen zijn
echte ridders:
in een soort
arena strijden
de hanen om de
hennen

Foddebosk

Het Engelse woord kemp betekent 'krijger' en kämpfen is Duits voor vechten. Kemphanen danken hun Nederlandse naam aan de schijngevechten die ze in het voorjaar houden. Ook hun Latijnse (*Philomachus pugnax*), Duitse (*Kampfläufer*) en Franse (*chevalier combattant*) benamingen hebben soortgelijke strijdlustige betekenissen. In het noorden van ons land heeft de kemphaan echter typische volksnamen: de Friezen noemen hem haontsjie. In Groningen heet hij kappertje, op Terschelling kraagman, op Texel kragenmaker en op Schiermonnikoog foddebosk.

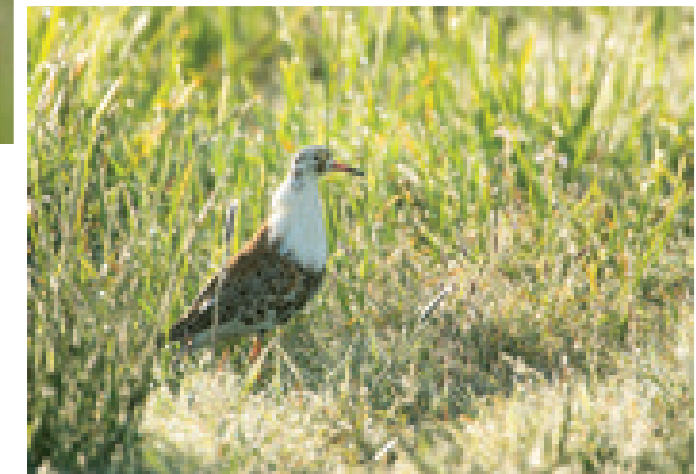
Altijd vechten

Kemphanen zijn echte ridders: in een soort arena strijden de hanen om de hennen. In bonte verenkleeden trekken ze ten strijde: oranje, zwart, wit, gestreept of bont gevlekt. Waar de meeste vogels de vrouwtjes proberen te veroveren door een lied, zetten kemphanen vol in op uiterlijk vertoon. Ze gaan net zo lang door tot de ander opgeeft, maar er raakt zelden een kemphaan gewond bij deze schijngevechten.

In de rui

Met zijn winterkleed aan onderscheidt de mannelijke kemphaan zich alleen door zijn grootte van het vrouwtje. Maar in april, wanneer ze zich veelal in Nederland bevinden tijdens de trek naar het noorden, ruien ze naar het opzichtige verenkleed met kraag, kuif en bonte kleuren. Een aanrader om dat eens te gaan bekijken! Goede plekken zijn bijvoorbeeld het Friese Skrok en Skrins, de Onnerpolder in Groningen, Polder Arkemheen bij Nijkerk, bij het Landje van Geijssel bij Ouderkerk, de polder IJdoorn bij Durgerdam, Marken en de Ezumakeeg in het Lauwersmeer. Als de kuikens uitgebroed zijn, dan bergt de kemphaan zijn kraag weer op, tot het volgende jaar.

Honkman, satelliet of ...

De populatie mannetjes bestaat voor circa 85 procent uit honkmannen en voor circa 15 procent uit satellieten. De twee soorten ogen dus niet alleen anders qua uiterlijk en gedrag, ze zijn ook wezenlijk anders.

- ▶ Honkmannen zijn de meest bonte en dominante kemphanen. Ze bezitten en verdedigen een vierkante meter van de gevechtsarena.
- ▶ Satellietmannen zijn iets minder opvallend; ze dragen vaak witte of gespikkelde kragen. Deze kemphanen worden door de honkmannen gedoogd.

Naast honkmannen en satellieten bestaat er nóg een type kemphaan, faar genoemd. Faren zien eruit als grote vrouwtjes, maar zijn in werkelijkheid 'verklede' mannen. Deze soort paart stiekem met vrouwtjes, maar laat zich ook dekken door honkmannen. Fascinerend, en het gevolg van een zeer oude wijziging in het DNA die gebleven is. Het betreft een minderheids-groepering binnen de kemphanen: slechts 1 procent van de mannelijke populatie is een faar.

Weidevogelman

TIP

Leg een plasdras aan. Dan heb je kans op bezoek van doortrekkende kemphanen in het voorjaar.

Waar komen ze vandaan, waar gaan ze heen?

Een eeuw geleden bestonden grote delen van Nederland nog uit drassige weilanden waar niet of vrijwel niet bemest werd en pas laat in het seizoen gehooïd. Omstreeks 1950 waren er nog minimaal 6.000 broedparen, maar rond de eeuwwisseling was dat aantal gedaald tot een handvol. Met de doortrekkers in het voorjaar liep het niet veel anders. Waar er eerst nog tienduizenden in het Lage Midden van Friesland verbleven is hun aantal nu gekrompen tot hooguit een paar duizend.

De kemphanen die eerst Nederland aandedden in het voorjaar vliegen nu door naar het oosten van Europa, waar ze nog wel hun leefgebied vinden in de vorm van natte, extensief beheerde graslanden. Maar inmiddels is in enkele gevallen al gebleken dat in gebieden met natuurontwikkeling en geschikt beheer kemphanen kunnen terugkeren. Daar waar rust gegarandeerd kan worden, het beheer afgestemd is op de kemphaan en er geen hoge predatiedruk is kan de soort terugkeren. Dat biedt hoop voor de toekomst van de kemphaan, maar vraagt ook permanente aandacht voor deze prachtige weidevogel. Je bent hem immers sneller kwijt dan dat hij weer terug is.

Jacht op de kemphaan

Een goed leefgebied tot stand brengen is één ding, andere factoren spelen ook een rol in het behoud van de populatie kemphanen. In Nederland is de kemphaan een bij de wet beschermde vogel. Ze trekken echter ook over Zuid-Europa en overwinteren op deloedvlaktes van de Niger in Mali. In deze gebieden worden nog veel kemphanen doodgeschoten of in netten gevangen voor lokale consumptie.

Beheertip

- Creëer drassige weilanden met reliëf en bemest deze niet of nauwelijks. Voor doortrekkers en overwinteraars is het van belang ondiep overstroomde graslanden en voldoende grote, ondiepe plassen met voldoende slijk te creëren en in stand te houden. ◀

GRUTTO mengsel

DÉ WEIDVOGEL- BIOTOOP VAN NEDERLAND

- ✓ Met alle inheemse plantensoorten die in een weidevogelbiotoop thuishoren
- ✓ Middelhoge, biodiverse vegetatie biedt voedsel (rijke insectenfauna), beschutting en veilige nestplaatsen
- ✓ Ontwikkeld in nauwe samenspraak met boerenlandvogelboeren van het eerste uur
- ✓ Gezond, smakelijk en structuurrijk ruwvoer voor melkvee

verkrijgbaar via je
lokale zaaizaadleverancier

www.lgseeds.nl

04/2021

K ₂ O 14%	CaO 17%	MgO 6%	SO ₃ 48%
-------------------------	------------	-----------	------------------------

Polysulphate

de complete zwavelbron voor gras(klaver)

- ◀ Veelzijdig
- ◀ Adviesdosering 100-200 kg / ha
- ◀ Resultaat: meer eiwit, energie en droge stof

Toegestaan voor gebruik
in biologische landbouw

www.polysulphate.nl

SOCIALS EN ABONNEREN

Colofon

onze Weidevogels (incl. onze Akkervogels) verschijnt twee keer per jaar (oplage 20.000) en is samen met www.onzeweidevogels.nl een uitgave van Agrio en JEEN communicatie.

Agrio

Handelsweg 2
7041 GX 's-Heerenberg
Postbus 168
7040 AD 's-Heerenberg
www.agrio.nl

JEEN communicatie

Nieuwe Kazernelaan 2D41
6711 JC Ede
www.jeen.nl

Auteurs

Jenny Braaksma, Sandra Wilgenhof, Annemieke Dunnink (Boerenatuur), Nick van Eekeren, Robert Ellenkamp, Maartje de Groot, Gijs Gjaltema, Rochus Kingmans, Vogelbescherming, Weidevogelman.

Fotografie

Robert Ellenkamp, Marcel van Kammen, Ellen Meinen, Susan Rexwinkel, Ruth van Schriek.

Opmaak

Studio Agrio

Ontwerp en projectmanagement

JEEN communicatie

Adressen

De adressen en bijbehorende bedrijfsgegevens van de ontvangers van dit blad zijn opgenomen in AAD (Agrio's Agrarische Database). Deze wordt voor commerciële doeleinden gebruikt. Degene die hiertegen bezwaar heeft kan zijn/haar gegevens uit Agrio's Agrarische Database laten verwijderen door dit schriftelijk te melden bij Agrio t.a.v. de afdeling adressenbeheer, Postbus 168, 7040 AD 's-Heerenberg. E-mail: abonnementen@agrio.nl

Copyrights

Het auteursrecht op dit blad en op de daarin verschenen artikelen wordt door de uitgevers voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vernenigvuldigd, gekopieerd of worden opgeslagen in een databank zonder uitdrukkelijke toestemming van de uitgevers.

Aansprakelijkheid

onze Weidevogels wordt met grote zorgvuldigheid en naar beste weten samengesteld. Uitgevers en auteurs streven naar juistheid en volledigheid van informatie. Nochtans zijn fouten mogelijk. Uitgevers en auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor schade die het gevolg is van handelingen gebaseerd op onze informatie. ISSN: 2949-6764

Word abonnee!

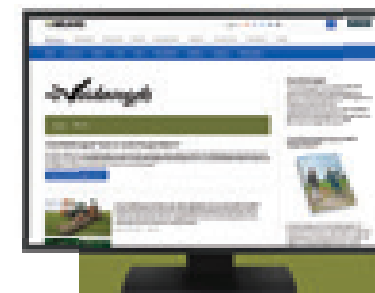
Onze Weidevogels is als abonnementsblad verkrijgbaar. Voor slechts € 12,50 (of zelfs voordeliger) help je ons 'onze Weidevogels' initiatief en verzeker je jezelf twee keer per jaar van een prachtig, inspirerend en waardevol magazine.

- ▶ Extra voordelig voor leden van collectieven en (vrijwilligers-)weidevogelverenigingen: voor € 9,50 in plaats van € 12,50.
- ▶ Boeren met een abonnement op een van de regionale landbouwbladen van Agrio ontvangen 'onze Weidevogels' overigens kosteloos als extraatje. Geen abonnee op de Agrio titels, maar wel 'onze Weidevogels' ontvangen? Dat kan voor € 12,50.
- ▶ Het blijft ook mogelijk om losse nummers aan te vragen. Prijs: € 7,50 inclusief btw en verzendkosten. Bij meerdere exemplaren gelden staffeltarieven.

Ga naar onzeweidevogels.nl voor het aanvragen van het gewenste abonnement.

Het volgende nummer verschijnt medio april.

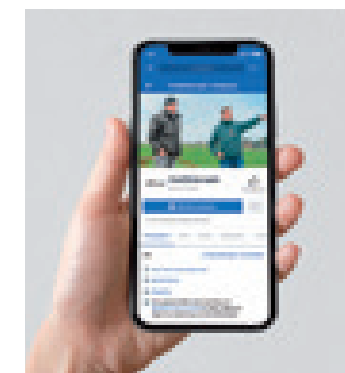

Volg 'onze Weidevogels'

'onze Weidevogels' verschijnt twee keer per jaar. Artikelen zijn online gebundeld op het online platform www.onzeweidevogels.nl. Hier deelt Agrio structureel weidevogelnieuws. Schrijf je in voor de regionale e-mailnieuwsbrieven van Vee & Gewas, Veldpost, Stal & Akker of Agraaf om de hoogte te blijven.

Volg onze Weidevogels
ook op Facebook
[www.facebook.com/
onzeweidevogels](http://www.facebook.com/onzeweidevogels)

Draai om voor

onze Akkervogels

HELPT U ONS

BLIJVEN VLIEGEN?

'onze Weidevogels' inspireert en verbindt. En dat willen we blijven doen. Daarom zijn extra partners van harte welkom. Wilt u 'onze Weidevogels' ondersteunen: financieel, met content en netwerk? We bespreken graag de mogelijkheden voor een waardevolle samenwerking.

Neem contact op met: Gijs Gjaltema van JEEN communicatie, gijs@jeen.nl
of Mark Oude Luttikhuis van Agrio, mark@agr.io

Als abonnee
of donateur steunt
u ons ook!
Ga naar:
onzeweidevogels.nl

INITIATIEFNEMERS:

DEZE EDITIE VAN 'ONZE WEIDEVOGELS' IS MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR:

JEEN.

 **van hall
larenstein**
university of applied sciences

 **Louis Bolk
Instituut**

provinsje fryslân
provincie fryslân

 ABN-AMRO

 AGRIo

 **nederlandse
jagers
vereniging**

 BOERENNATUUR

 **Vogelbescherming
NEDERLAND**

onze

Akkervogels

**Gele kwikstaart is dol
op akkerbouwgebied**

**Laagdrempelige tips
voor akkervogels**

**'Wees niet bang voor
ruigte op en rond akkers'**

3 tips die je verder helpen

Wijzigingen in het GLB en de eco-regeling

In het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) 2023-2027 kunnen agrarische bedrijven, naast de basispremie, steun ontvangen voor (vrijwillige) deelname aan de eco-regeling. Om deel te nemen aan deze eco-regeling(en) of ANLb-subsidie te ontvangen moet je voldoen aan bepaalde basisvoorwaarden. De GLB- basisvoorwaarden lijken in hoofdlijn op de huidige randvoorwaarden en vergroeningseisen. Er zijn echter wezenlijke verschillen, die veel impact kunnen hebben. Dit alles vraagt een extra inspanning van ondernemers.

Inzet belonen

Met het nieuwe beleid wil de overheid toekomstbestendige boeren sterker belonen. Op dit moment hebben agrariërs veel vragen over het GLB en is nog niet alles duidelijk. Desondanks is het voor agrarische ondernemers belangrijk zich hier tijdig in te verdiepen en keuzes te maken. Dit geldt vooral voor de goede landbouw- en milieuconditie (GLMC's) ofwel de conditionaliteiten. Voorbeelden hiervan zijn het instandhouden van blijvend grasland, het aanhouden van bufferzones langs waterlopen en gewasrotatie. In dit artikel staan 3 tips om je hierbij te helpen.

Aanmelden voor het GLB

Tussen 1 maart en 15 mei 2023 kun je je aanmelden voor het GLB 2023. Hierbij geef je door aan welke regelingen je wilt deelnemen, wat het voorlopig areaal en bouwplan is én welke eco-activiteiten plaatsvinden of gaan plaatsvinden.

Hoe bereid je jouw GLB aanmelding voor? 3 tips:

Tip 1: Breng in kaart welke GLMC's en eco-activiteiten jij wilt uitvoeren. Meer informatie en een uitgebreid overzicht vind je op de website van RVO.

Tip 2: Gebruik de simulatietool. Zo weet je of je voldoet aan de instapeis. Ook krijg je inzicht in de waarde (brons, zilver of goud) die je behaalt met de eco-activiteiten. De simulatietool staat op de website van RVO. In de loop van februari verschijnt de nieuwe versie, waarin ook de eigen bedrijfssituatie gesimuleerd kan worden.

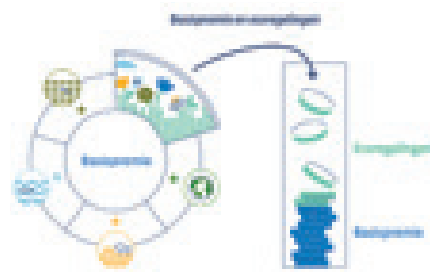
Tip 3: Laat je voorlichten en lees je in. Dat kan vanuit huis door het bekijken van

de website van RVO of het terugkijken van de webinar over het nieuwe GLB. Daarnaast organiseert RVO speciale informatieavonden. Liever een persoonlijk advies? Als je bent aangesloten bij een agrarisch collectief van Boeren-natuur kun je hiervoor bij jouw coördinator terecht.

Leerjaar 2023

2023 wordt gezien als een leerjaar. In dit overgangsjaar van de oude naar de nieuwe regelingen is er ruimte voor coulance. Om te ervaren wat werkt en wat niet, is het van belang dat zoveel mogelijk agrariërs zich aanmelden voor het GLB 2023. Niet in de minste plaats voor de gelden die zij anders mislopen. Aanmelden voor het nieuwe GLB kan van 1 maart tot 15 mei 2023, via de Gecombineerde opgave.

INHOUD

04

'Wees niet bang voor ruigte op en rond je akkers'

Akkerbouwer Peter Harry Mulder ziet dat natuurbeheer niet langer een hobby is, maar een maatschappelijk belang.

10

Voedselveldjes en vogelakkers

Een aantal tips voor verbetering van het akkervogelbeheer op jouw percelen.

12

Gele kwikstaart dol op akkerbouwgebied

De gele kwikstaart is met zijn felle verenkleed een vrolijke verschijning.

EN VERDER IN ONZE WEIDVOGELS

Jonge boerin zoekt verdienmodel beheer	06
Column Weidevogelman: Beter kuikenland met winterweiden	13
Tussen boer en vrijwilliger	16
Watersnip boert goed	20
Onderzoek naar doorwaadbaarheid gras voor weidevogels	22
Column: Weidevogels de dupe van nieuw GLB	27
Wegvangen steenmarter goed voor de weidevogel	28
Bijzondere vogelkijkhutten	32
Zeldzame kemphaan sneller kwijt dan rijk	34

'Wees niet bang voor ruigste op en rond je akkers'

Akkerbouwer Peter Harry Mulder ziet dat natuurbeheer niet langer een hobby is, maar een maatschappelijk belang. Het is dan ook belangrijk dat meer boeren zich inzetten voor insecten en vogels door aanplanten van een struweel of aanleggen van akkerranden. Hij vertelt hoe je een akkerrand functioneel inzet en hoe je voorkomt dat je akkerrand een 'rotzooi' wordt.

Tekst: Sandra Wilgenhof

Beeld: Ellen Meinen, Fred van Diem

Een verrekijker heeft Peter Harry Mulder tegenwoordig altijd op de trekker liggen. „Daar begon het mee voor mij als jongen van twaalf. Met de verrekijker op pad en de vogels die je ziet op naam brengen.“ In zijn tienerjaren ging hij vaak met de NJN (Nederlandse Jeugdstudie voor Natuur) op pad. „Zondagochtend vroeg verzamelden we dan in het dorp en fietsten we met een groepje jongeren in anderhalf uur van het open Groninger landschap naar de Drentse bossen. We bezochten de hotspots om vogels te bekijken. Dat voelde echt als een avontuur en wakkerde mijn interesse voor natuur enorm aan.“

Mulder heeft een gangbaar akkerbouwbedrijf met een veenkoloniaal bouwplan van aardappelen, granen en suikerbieten in Muntendam (GR). Samen met zijn partner Eline zet hij in op natuurinclusief boeren. „Ik vind natuurinclusief een mooie benaming voor mijn akkerbouwbedrijf. Mijn hoofddoel is het produceren van kwalitatief goed voedsel. Daar verdien ik ons inkomen mee. Daarnaast heb ik aandacht voor de natuur en de akkervogels.“ Op de akkers van de akkerbouwer zitten patrijzen, grauwe klauwierien, veldleeuweriken, gele kwikstaarten en grauwe kiekendieven.

Focus

Die focus op natuur is ook een tijdje minder scherp geweest. De verrekijker verdween een tijdlang in de kast toen Mulder aan de hogere landbouwschool in Groningen studeerde en daarna fulltime akkerbouwer werd. „Ik ging als 24-jarige volledig in het akkerbouwbedrijf van mijn vader aan de slag. Dat was in de jaren 80 en we hadden te maken met een crisis. Als je boer wilde blijven, moest je intensief boeren. Mijn hart ligt bij boer zijn, dus dat is wat ook ik deed“, verklaart Mulder.

Patrijzenproject

Toch nam Mulder na verloop van tijd de verrekijker weer mee op de trekker. „Als je op de trekker zit, zie je vogels. Die beleving van vogels op mijn akkers heeft voor mij echt meerwaarde.“ Tijdens een jaarlijkse jachtdag komt Mulder midden jaren 90 in aanraking met een landelijk patrijzenproject. Dat was, zo bleek later, de start van het agrarisch natuurbeheer zoals we dat nu kennen. In het project ging het om het aanleggen van akkerranden, bloemenranden en wintervoedselakkers met als doel de habitat voor de patrijzen te verbeteren. Dat zette Mulder weer aan het denken over het toevoegen van meer akkerranden op zijn

percelen. Ondanks dat de percelen van Mulder net buiten de subsidiemogelijkheden vielen, maakte hij een start met het aanleggen van akkerranden. Het zou nog tot 2009 duren voordat hij subsidie kreeg voor zijn akkerranden. In 2008 besloot Mulder nog meer in te zetten op agrarisch natuurbeheer, geïnspireerd door de werkgroep Grauwe Kiekendief. Die wisten de grauwe kiekendief te redden door nesten te beschermen op akkers. „Ik besloot mee te doen en legde brede kruidenrijke akkerranden aan langs percelen met tarwe, suikerbieten en zetmeelaardappelen. Bijna 10 hectare is nu agrarisch natuurbeheer, inclusief 1,3 hectare bloemenranden en struweel voor akkervogels; zo'n 14 procent van mijn land.”

Onkruid

Inmiddels heeft Mulder flink wat ervaring opgedaan met agrarisch natuurbeheer op akkerland. En dat ging absoluut niet altijd goed. „Ik heb een paar keer flink last gehad van onkruid in mijn akkerranden zoals distels. Dan wordt het inderdaad een rotzooi zoals veel boeren akkerranden noemen.” Die 'rotzooi' kun je overigens prima voorkomen vertelt Mulder. „Ik maak een vals zaaibed door heel ondiep te eggen. Maximaal 3 centimeter. Dat laat ik dan een week tot tien dagen liggen waarna ik opnieuw met de eg eroverheen ga om het eerste onkruid in de kiem te smoren. Meestal herhaal ik dat drie keer totdat er geen onkruid meer bovenkomt.” Het voorkomen van te veel onkruid is belangrijk voor de akkerranden omdat deze anders te dicht worden. „Een vogel moet wel door de begroeiing heen kunnen. Als het te dicht wordt gaan vogels geen gebruik maken van de akkerrand en schiet je je doel voorbij.”

Niet aan de rand

Veel boeren zouden een akkerrand aan de rand van hun perceel willen leggen. Helemaal met de ontwikkeling rondom bufferstroken langs watergangen zou het logisch zijn om daar dan ook agrarisch natuurbeheer neer te leggen. Mulder heeft alleen gemerkt dat de onkruiddruk vanuit sloten en bermen vaak groot is. „Vandaar dat ik er toen voor gekozen heb om zo'n rand 27 meter uit de sloot aan te leggen. Dat ging stukken beter.” Die 27 meter heeft Mulder gebaseerd op zijn machinepark. Zijn spuitmachine en kunstmeststrooier zijn namelijk beiden 27 meter breed. Mulder snapt dat het voor akkerbouwers wat onwennig

Mulder is een van de kartrekkers van Werkgroep Boerenbuitengebied Muntendam. Ze onderhouden het buitengebied van Muntendam op een natuurvriendelijke manier.

kan aanvoelen om zo'n strook midden in het perceel te leggen. Dat vond Mulder ook toen hij voor het eerst in 2013 ging experimenteren. Hij kwam er al snel achter dat een GPS essentieel is voor het aanleggen van een rand midden op je perceel. „De strook is nu kaarsrecht en daardoor kom je met je teelt om de rand ook goed uit.” Om de rand heen bemesten met een sleepslag is wel een probleem. „Dan wordt het heel moeilijk om te voorkomen dat je de slang niet door de rand trekt. Dat heb ik opgelost door om te schakelen naar vaste mest wat ook nog goed is voor de bodem.” De akkerbouwer ziet naast voordelen voor de natuur ook voordelen voor zijn akkerbouwbedrijf door zo'n strook tussen de gewassen te leggen. Zo'n rand is namelijk ook goed voor de insectenstand bij de akkerbouwpercelen. Sommige insecten eten

Bedrijfsgegevens

Akkerbouwer Peter Harry Mulder runt zijn akkerbouwbedrijf in Muntendam (GR) samen met zijn partner Eline. Op 68 hectare roodoorgrond (een mix van zand en klei met stukken veen) hebben ze een intensief teeltplan met zetmeelaardappelen, granen en suikerbieten. Op alle zeven percelen doet Mulder nu iets aan natuurbeheer. Dat resulteert in bijna 10 hectare agrarisch natuurbeheer inclusief 1,3 hectare bloemenranden en struweel voor akkervogels.

luizen die anders de akkerbouwgewassen van Mulder aantasten. „De zweefvliegen, gaasvliegen, lieveheersbeestjes en spinnen eten miljoenen luizen per hectare per dag. Greep ik aanvankelijk in met selectief bestrijden van luizen, nu gebruik ik inmiddels al tien jaar helemaal geen insecticide meer tegen luizen. Om te kunnen vertrouwen op natuurlijke bestrijding van de luis is het wel nodig dat

Langs een kavelpad kan heel goed ruijge worden aangebracht vindt Peter Harry Mulder.

Een bloemenrand en akkerrand bieden beschutting en voedsel aan vogels.

5 procent van het bedrijfsoppervlak bestaat uit een vorm van ruijge.” Daarnaast zijn de insecten ook weer voedsel voor de vogels.

Op tijd verplaatsen

Een andere tip van Mulder is om een akkerrand niet te lang te laten staan. Ook zou hij niet adviseren om de rand op dezelfde plek op het perceel opnieuw in te zaaien. „Vanuit agrarisch natuurbeheer gaat men uit van een akkerrand die drie jaar blijft staan. Vooral in het derde jaar is de vergrassing en soms ook de veronkruiding behoorlijk toegenomen. Als je dan na drie jaar de rand opnieuw wil inzaaien is de onkruiddruk zo hoog dat het veel moeite kost om dat weer in de hand te krijgen.” Op een andere plek opnieuw inzaaien is volgens de akkerbouwer dus

een goed plan om een mooie akkerrand te houden. „En mooie akkerrand is daarnaast goed voor het imago van de sector. En als boer kijk je toch ook liever tegen een mooie akkerrand aan dan een vol met onkruid?“

Ruigte

Waar plasdras het toverwoord lijkt te zijn voor weidevogels is struweel dat voor akkervogels. Een struweel is een begroeiing waarin struiken dominant zijn. „Door de

Tips van Peter Harry Mulder

- ▶ Wees niet bang voor het toevoegen van ruigte rondom en op percelen.
- ▶ Maak een vals zaaibed voordat je een akkerrand inzaait.
- ▶ Voorkom dat akkerranden te dicht worden door spaarzaam te zaaien.
- ▶ Experimenteer met randen midden in percelen om onkruiddruk langs sloten te vermijden.
- ▶ Gebruik een GPS voor het aanleggen van akkerranden midden op percelen.
- ▶ Zaaï akkerranden in het najaar in zodat de planten een voorsprong hebben op het kiemende onkruid in het daaropvolgende voorjaar.

Met het juiste onderhoud wordt een akkerrand geen rotzooi

focus op efficiëntie zijn veel struwelen weggehaald.“ Zonde vindt Mulder. „Naast dat struweel en ruigte overwinteringsplaats biedt aan bladluisetende insecten, floreren vooral vogels van stekelstruweel zoals meidoorn en sleedoorn en ruigte om de akkers. Ze kunnen er beschut foerageren, hun nest bouwen en als je wat besdragend struweel zet, kunnen ze er ook in het najaar voedsel vinden.“ Ook benadrukt de akkerbouwer dat struweelaanplant nauwelijks afbreuk doet aan de openheid van het Groningse landschap.

Ruigte toevoegen aan je land kan volgens de akkerbouwer ook al door richting de winter niet beide sloottaluds geheel uit te maaien. „Elke 50 meter een stuk van 5 meter laten staan kan al een verschil maken. Daarnaast zou je in het broedseizoen, van mei tot augustus, de sloten niet moeten maaien.“

Maatschappelijk belang

Mulder kan soms balen van het feit dat niet meer boeren meedoen aan natuurbeheer. „Alleen als we als maatschappij collectief samen optrekken voor natuurverbetering kunnen we daadwerkelijk een verschil maken. Volgens mij kun je agrarisch natuurbeheer niet meer zien als een hobby. Het is van maatschappelijk belang dat meer boeren meedoen om de achter-

uitgang van biodiversiteit te stoppen. Ik denk niet dat we alles kunnen herstellen, maar we kunnen het wel verbeteren.“ Om meer boeren over de streep te trekken is het volgens Mulder belangrijk dat de boeren beloond worden voor de maatregelen die ze nemen. De nieuwe ecoregeling vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) geeft daarin al een eerste aanzet. Boeren kunnen door middel van het uitvoeren van ecoregelingen punten en waarde verdienen. Op basis daarvan worden ze ingedeeld in de categorie brons, zilver of goud. Brons is de laagste vergoeding en goud de hoogste. In die regelingen zit ook een beloning voor de aanwezigheid van struwelen op of langs het perceel. „Een goed begin, maar om boeren echt over de streep te trekken moeten de boeren meer beloond worden voor maatregelen die makkelijk zijn. Het aanleggen van een struweel is relatief makkelijk. Een bloemenrand vergt al wat meer inspanning. Als boeren de juiste dingen doen, komen de vogels vanzelf. We hebben elke boer nodig om voor natuur en landschap een verschil te maken.“ ◀

Peter Harry Mulder mocht samen met zijn partner Eline de prijs en bijhorende cheque in ontvangst nemen.

Gouden Leeuwerik Award 2022

In december 2022 mocht akkerbouwer Peter Harry Mulder de eerste Gouden Leeuwerik Award in ontvangst nemen. De wisselbokaal met een bijbehorende geldprijs van 5.000 euro wordt jaarlijks uitgereikt door Vogelbescherming Nederland aan een boer die zich inzet voor akkervogelbeheer. „Peter Harry is heel open over zijn manier van werken“, aldus jurylid Nel Sangers, directeur van Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels. „Hij nodigt in zijn vrije tijd collega's, bestuurders en natuurbeschermers uit op zijn bedrijf om heel transparant te laten zien hoe hij werkt en wat het oplevert. Ook op sociale media laat Peter Harry duidelijk weten dat het kan: op een gangbaar bedrijf natuurinclusief werken.“ De winnaar was even verrast over, als trots op zijn prijs. „Ik zie het wel als een erkenning voor wat wij doen“, zegt Peter Harry. „Het helpt ook heel erg bij het uitdragen van ons verhaal. We laten zien dat het kán: akkerbouw met extra oog voor de biodiversiteit.“

Met borden wil Werkgroep Boerenbuitengebied Muntendam geïnteresseerden informeren.

Struwelen (groepjes struiken niet hoger dan 2 meter) zijn het toverwoord voor akkervogels.

Voedselveldjes en Vogelakkers

Akkervogels hebben drie basisbehoeften: veilige broedgelegenheid en dekking, toegang tot zomervoedsel in de nabijheid van het nest en wintervoedsel. Hier een aantal tips voor verbetering van het akkervogelbeheer op jouw percelen.

Bron: Vogelbescherming
Beeld: Vogelbescherming

Zorg voor een rijker mozaïek aan gewassen

Vervang veelvoorkomende gewassen (zoals wintergranen, maïs, aardappel) deels door zomergranen zodat een rijker mozaïek aan gewassen aanwezig is. ◀

Zorg voor voldoende zomervoedsel

Leg brede (> 10 m) akkerranden aan langs percelen met geschikte en veilige broedgewassen, zoals zomer- en wintergranen en luzerne. Luzerne heeft een goede structuur en hoogte voor veldleeuweriken. De eerste maaibeurt is pas eind mei en de tijd tussen twee maai-beurten bedraagt circa 50 dagen. Dit past goed bij de broedcyclus van de veldleeuwerik. ◀

Zorg voor wintervoedsel

Laat stoppels van bieten en aardappelen staan of laat een graanakker gedeeltelijk ongeogst. Hierdoor blijven zaden aan de oppervlakte beschikbaar. In graanstoppels kan zich ook nog een onkruidvegetatie ontwikkelen. Dit dient dan als voedsel voor onder andere patrijzen, geelgorzen en veldleeuweriken in de winter. Uit onderzoek blijkt dat verschillende soorten akkervogels 's winters graanstoppels verkiezen boven grasland, akkers met wintergraan en kale akkers. Graanstoppels hebben twee voordelen voor akkervogels: ze bieden dekking én toegankelijk voedsel. Overwinterende graanstoppels zijn vooral gunstig voor zaadeters als veldleeuwerik, patrijzen, geelgors en kneu, maar ook voor muizeneters als torenvalk, blauwe kiekendief en uilen. Voor overwinterende graanstoppels hoeft geen grond uit productie te worden genomen. Het is dus een relatief goedkope maatregel. ◀

Vogelakkers voorzien in veilige nestgelegenheid

Creëer een wintervoedselveldje

Een wintervoedselveldje is een perceel of strook waar granen en andere zaaddragende planten (bijvoorbeeld bladrammenas) niet worden geoogst of ondergeploegd, maar tot ver in de winter blijven staan. Ze vormen in de herfst en winter een rijke voedselbron voor vogels en bieden ook dekking. De gewaskeuze is afhankelijk van de soorten vogels die je wilt aantrekken en/of die in jouw regio voorkomen. Vinkachtigen komen vooral af op gewassen met oliehoudende zaden (bladrammenas, zwarte mosterd), patrijzen en gorzen zijn afhankelijk van zetmeelhoudende zaden zoals graankorrels. Geelgorzen hebben een sterke voorkeur voor tarwe en haver. Leg deze wintervoedselveldjes alleen aan naast bomen, struwelen of hagen, waarin bijvoorbeeld geelgorzen bij gevaar (de sperwer!) dekking kunnen zoeken. Laat wintervoedselveldjes minimaal tot half maart ongemoeid, of zolang als akkervogels er gebruik van maken. ◀

Leg een vogelakker aan

Meer ruimte beschikbaar? Een vogelakker bestaat uit een afwisseling van stroken met een meerjarig groen-voedergewas zoals rode klaver (zandgrond) of luzerne (kleigrond) en stroken natuurbraak ingezaaid met een mengsel van grassen, granen en kruiden. Het aandeel luzerne of klaver in de vogelakker is ongeveer 75 procent van de oppervlakte, het aandeel natuurbraak 25 procent. Sommige soorten akkervogels zoals de veldleeuwerik en de kwartel, zijn gebaat bij deze volveldse maatregel. Deze soorten vermijden rand- en overgangssituaties en verblijven liefst in het midden van landbouwpercelen. De veldleeuwerik is erg afhankelijk van de beschikbaarheid van geschikte en veilige nestgelegenheid. Vogelakkers voorzien hierin. ◀

Zorg dat kruiden en insecten kunnen overleven

Laat de buitenste randen van gewassen, waar opbrengsten toch al vaak lager zijn, onbespoten, zodat kruiden en insecten er kunnen overleven. Hoe meer insecten, hoe groter de overlevingskansen van kuikens. ◀

Gele kwikstaart is dol op akkerbouwgebied

De gele kwikstaart is met zijn felle verenkleed een vrolijke verschijning. Zijn oorspronkelijke habitat bestaat uit rivierbegeleidend grasland maar tegenwoordig broeden de meeste gele kwikstaarten in boerenland; hooiland en weiland, maar toch vooral akkers.

Tekst: Jules Bos & Jenny Braaksma
Beeld: Marcel van Kammen, Bram Ubels

Felgekleurd met lange staart

Kwikstaarten zijn slanke vogeltjes ter grootte van een mus, maar dan met een lange staart. Mannetjes zijn herkenbaar aan de blauwe kop met witte wenkbrauwstreep, aan de kanariegele onderzijde en olijfgroene rug. In tegenstelling tot de mannetjes zijn de vrouwtjes veel bescheidener van kleur en missen zij de blauwe kop.

Wipstaart

Foerageren doen gele kwikstaarten graag op weilanden met schapen, koeien en paarden. Ze pikken dan vaak met een kort sprintvluchtje insecten op die door het grazende vee worden opgejaagd. Bij dit gedrag wippen ze de staart regelmatig met felle schokkende bewegingen op en neer: het typische 'kwikken' van de staart. 'Kwikken' is een ouderwets werkwoord dat 'wippen' betekent. Als we de kwikstaart tegenwoordig een naam zouden moeten geven, zou het dus waarschijnlijk 'wipstaart' worden.

Gele kwikstaarten zien?

Gele kwikstaarten trekken in zuidelijke tot zuidwestelijke richting weg om via Frankrijk en Spanje naar Afrika te vliegen. De meeste gele kwikstaarten overwinteren in het Sahelgebied. Je ziet doortrekkers in Nederland in groepen vanaf eind maart tot in mei en in het najaar vanaf half augustus tot eind september. Tijdens de voorjaarstrek kan langs de kust bij krachtige (zuid)oostenwind stuwning optreden wat betekent dat ze langs de kust blijven vliegen. Woon je in Zeeland of in Groningen en wil je ze gaan bekijken? Vooral bij Breskens en de Eemshaven zijn gele kwikstaarten te zien die verder doortrekken naar het noorden. Maar ook in het binnenland kun je in het voorjaar groepjes gele kwikstaarten op doortrek naar het noorden aantreffen.

Vroeger broedden gele kwikstaarten

veel in graslanden, maar tegenwoordig

zijn ze veel meer een akkervogel

Broedperiode

De gele kwikstaart broedt van eind april tot in juli en heeft doorgaans één of twee legfels met vier tot zes eieren. De broedduur bedraagt twaalf tot veertien dagen. Gele kwikstaarten maken hun nesten goed verstopt op of in een kuiltje in de grond, vaak in landbouwgewassen. Vroeger broedden ze veel in graslanden maar tegenwoordig is de gele kwikstaart veel meer een akkervogel. Hun favoriete gewas is vooral graan, vervolgens legfels leggen ze vaak in gewassen als aardappel en suikerbiet. Ze broeden ook graag in bolenvelden. De jongen blijven tien tot dertien dagen op het nest en zijn daarna binnen enkele dagen vliegvlug.

Grote familie

De gele kwikstaart heeft een groot aantal ondersoorten. Zie je een groep kwikstaarten? Let dan eens op vogels met een afwijkende koptekening. In de kustgebieden tref je regelmatig Engelse kwikstaarten tussen de 'gewone' blauwkoppige kwikstaarten. Die onderscheiden zich van de gewone gele kwikstaarten door hun geelgroene kap in plaats van een blauwe en door een gele oogstreep in plaats van een witte. In ons land is het echter wel een schaarse doortrekker en broeden doen ze al helemaal weinig hier. Als dat wel het geval is, broeden ze in de kustgebieden en vooral in de Bollenstreek bij Hillegom en Lisse.

Een andere ondersoort die je kunt treffen is de noordse kwikstaart. Mannetjes herken je aan de zwarte oog/wangvlek, en de donkergrijze kap. De noordse kwikstaart broedt, zoals de naam al doet vermoeden, in (Noord-)Scandinavië en doet Nederland aan op doortrek van en naar Afrika. In goede jaren kun je in mei honderden noordse kwikstaarten tellen als je zou willen. Maar door heel Nederland maak je in het voorjaar kans om groepjes noordse kwikstaarten te zien.

Verre voedselvluchten

In de broedtijd maken gele kwikstaarten voedselvluchten tot wel 1,5 kilometer ver. Ter vergelijking: veldleeuweriken komen hooguit tot 300 meter. Gele kwikstaarten in akkerbouwgebieden broeden grotendeels in relatief 'veilige gewassen' zoals wintertarwe (vaak binnen 1 meter van een spuitspoor in dit gewas) en aardappels. Dat zou een reden kunnen zijn waarom de gele kwikstaart het in de Nederlandse akkerbouwgebieden nog best goed doet in tegenstelling tot de veldleeuwerik. Maar vroeger, toen de gele kwikstaart ook in grasland voorkwam, was de broedpopulatie fors groter.

Wat kan jij doen als akkerbouwer?

Het goede nieuws is dat het broedsucces van de gele kwikstaart in akkerland goed lijkt: het aantal broedparen in akkerbouwgebied is sinds 1985 redelijk stabiel, in tegenstelling tot veel andere akkervogels. Dat komt waarschijnlijk omdat gele kwikken vooral in zogenoemde 'veilige gewassen' broeden, waar hun nesten of kuikens minder vaak worden uitgemaaid, en omdat het de oudervogels lukt om in het landschap voldoende voedsel (insecten) te vinden voor de jongen in het nest.

Door als akkerbouwer te kiezen voor meer granen in je bouwplan kun je het broedsucces van gele kwikstaarten verbeteren. Door

het gebruik van pesticiden te verminderen, wordt de kans groter dat de gele kwikstaart voldoende voedsel kan vinden. We weten dat de gele kwik lange voedselvluchten kan maken en voedsel zoekt op plekken met heel korte vegetatie en rijk aan insecten. Als akkerbouwer kun je dit soort geschikte foerageerplekken creëren door gefaseerd te maaien (of te beweiden) langs (onverharde) landweggetjes, bermen, akkerranden, graslandjes of andere overhoekjes. 30 procent laten staan geldt als vuistregel bij gefaseerd maaien. Kleine stukjes 'ruigte' helpen; bijvoorbeeld wat langer gras rondom een hek is voor insecten zeer waardevol (zie ook het interview met akkerbouwer Peter Harry Mulder in deze editie).

Draai om voor

onze *weidevogels*

HELPT U ONS

BLIJVEN ZINGEN?

'onze Akkervogels' inspireert en verbindt. En dat willen we blijven doen. Daarom zijn extra partners van harte welkom. Wilt u 'onze Akkervogels' ondersteunen: financieel, met content en netwerk? We bespreken graag de mogelijkheden voor een waardevolle samenwerking.

Neem contact op met Gijs Gjaltema,
JEEN communicatie, gijs@jeen.nl
of Mark Oude Luttikhuis, Agrio, mark@agrio.nl

Als abonnee
of donateur steunt
u ons ook!

Ga naar:
onzeweidevogels.nl

INITIATIEFNEMERS:

DEZE EDITIE VAN 'ONZE AKKERVOGELS' IS MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR:

JEEN.

AGRIO

Vogelbescherming
NEDERLAND